

ГОЛОВНІ ПІДСУМКИ 2024 РОКУ

(оглядова довідка за матеріалами преси та інтернету за 2024–2025 рр.)

Україна живе в умовах глобальних викликів і водночас демонструє вражаючу стійкість. Навіть у складних умовах українська нація являє світові потужний творчий потенціал власної культури та мистецтва, що на практиці знаходить відображення в численних культурних подіях та визначних досягненнях.

«Загалом склалося враження, що у нас ніколи не було такого буяння культури, – пише *Максим Нестелєєв* у своєму підсумковому матеріалі для *Тиждень.ua*. – І все це на тлі трагічних новин з фронту, де цілодобово триває наша війна з росією, щодня забираючи життя українців. Таким став український світ – „з журбою радість обнялася...” – де посилений інтерес до своєї культури став наче захисною реакцією на постійну загроженість, саме підважування можливості нашого майбутнього». За його словами, ця багато в чому ненормальна ситуація і вплинула на культурне життя в країні.

Пригадаймо найбільш важливі та пам'ятні моменти, серед яких і перемоги, і виклики і, на превеликий жаль, безповоротні втрати [1].

- У вересні 2024 року Міністерство культури та інформаційної політики України отримало назву **Міністерства культури та стратегічних комунікацій України (МКСК)**. Його очолив колишній дипломат і політик, заступник керівника Офісу президента **Микола Точицький**. В одному зі своїх перших інтерв'ю на посаді він наголосив, що МКСК прагнутиме зламати наративи, які існують в Україні та за кордоном: «*Ми маємо достукатися до отримувача інформації за кордоном, що ми були, є і будемо. Що ми нація з глибокою традицією і культурою, і ця культура має бути присутньою в європейському та євроатлантичному просторі*» [2].

- «Культура під час війни є найбільшим полем, де можна будувати стратегічні наративи», – прокоментувала зміну вектора діяльності МКСК **Наталія Лигачова**, шефредакторка «*Детектора медіа*». Вона, зокрема, зазначила, що надання цієї функції МКСК має сенс: «На чому ми будуємо стратегічні наративи зараз? На нашій історії, національній ідентичності та

культурній спадщині зокрема. Але треба дивитися, як культурна стратегія буде поєднуватися зі стратегічними комунікаціями в подальшому».

- Перша заступниця міністра культури та стратегічних комунікацій України *Галина Григоренко* своєю чергою вважає, що поєднання стратегічних комунікацій в одному міністерстві є доволі логічним, оскільки через культуру іншим країнам простіше пояснювати мету і контекст України [3].

ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ РУСИФІКАЦІЇ ТА ТОТАЛІТАРИЗМУ

Україна продовжила вживати заходів у напрямі очищення сучасного національного простору від імперського спадку.

- Станом на 30 січня стало відомо, що *Львівщина* стала першим регіоном в Україні, де *не залишилося жодного радянського пам'ятника*, таким чином область повністю завершила процес декомунізації. Голова Львівської ОВА *Максим Козицький* поінформував, зокрема, що кошти з обласного бюджету не було витрачено, адже прибрати символи, що асоціюються з колоніальним минулим та тоталітаризмом допомогли місцеві жителі. «Радіємо, що стали прикладом для інших областей, які зараз створюють при військових адміністраціях аналогічні робочі групи з декомунізації», – додав він [4].

- У Києві та багатьох інших містах активно проводили демонтаж пам'ятників російським діячам. Зокрема, у столиці знесли пам'ятник Олександрі Пушкіну, а в Харкові вулицю Пушкінську перейменували на честь Григорія Сковороди – після жорстоких обстрілів. Що цікаво, і знесення пам'ятника Щорсу, і перейменування Пушкінської на Сковороди спершу *зустрічало опір з боку міської влади*. Точилися довгі дискусії, але війна все розставила по місцях [5].

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА

- Президент України *Володимир Зеленський* представив *внутрішній План стійкості*, що складається з 10 пунктів, одним із яких є «*Культурний суверенітет*». Цей пункт передбачає активне просування української культури на міжнародній арені, створення та підтримку українського культурного продукту, а також захист культурної спадщини від зовнішніх впливів [6].

- Міністр культури та стратегічних комунікацій *М. Точицький* презентував *стратегію Культурного суверенітету* іноземним дипломатам. Зокрема, він наголосив на необхідності розробки законодавчих змін, що визначатимуть культуру як пріоритет національних інтересів України. Міністр підкреслив, що культура є невіддільною частиною політики безпеки України. Коментуючи *внутрішній План стійкості*, він поінформував щодо ключових

напрямів культурної політики як складової безпекової стратегії держави, серед них: захист культурної спадщини; згуртованість суспільства та стійкість сектору культури; голос української культури в глобальному контексті, де особлива увага приділятиметься питанню стратегічної комунікації як основі національної інформбезпеки [7].

- У межах *Плану стійкості* передбачено *системне створення українського контенту*, здатного замінити російський вплив у культурному просторі. Особлива увага приділяється підтримці перекладів українських авторів іноземними мовами, інтеграції українознавчих студій у світові академічні кола та розвитку сучасної культурної інфраструктури. Ці заходи спрямовані на зміцнення національної ідентичності та посилення позицій України на міжнародній культурній арені [8].

МЕДІА

- У січні Верховна Рада ухвалила *новий Закон про медіа*, який замінив застаріле законодавство та адаптував український медіа-простір до європейських стандартів. Закон передбачає посилення відповідальності за поширення дезінформації та забезпечує прозорість медіа-власності. Серед іншого – передбачається створення органів співрегулювання, які працюватимуть над кодексами та правилами контенту, так, у 2024 році було зареєстровано чотири спілки для різних сфер медіа.

- Розпочала роботу *платформа для виявлення та спростування фейкових новин*, яка об'єднала зусилля журналістів, експертів та громадськості. Платформа активно співпрацює з міжнародними організаціями та соціальними мережами для швидкого реагування на інформаційні загрози.

- Медіагрупи та контент-власники почали активний запуск *FAST-каналів* – безкоштовних потокових телеканалів, що фінансуються за рахунок реклами й транслюються через інтернет без підписки. Основні гравці: StarLightMedia, «1+1», «Інтер».

- 21 травня *Суспільне вийшло з марафону «Єдині новини»*, залишившись у форматі новинного мовлення. Серед причин – бажання створювати власний контент та критика з боку Європейської комісії, яка закликає до медіаплюралізму [9].

МОВНІ ПИТАННЯ

У 2024 році спостерігалось уповільнення темпів українізації. За словами Уповноваженого із захисту державної мови *Тараса Кременя*, цей процес загрожує національній безпеці України, зокрема, мовний омбудсмен закликав до посилення регулювання інтернет-середовища на законодавчому рівні.

Причини уповільнення українізації

- Російський вплив на українську ідентичність через окупацію соціальних мереж, телеграм-каналів та медіапростору, особливо на півдні та сході України, що впливає на свідомість молодих українців.
- Зменшення кількості осіб, які вважають українську рідною мовою, серед учнів, батьків і вчителів.
- Зниження використання української мови в освітньому середовищі.
- Мовні проблеми серед молоді, зокрема невелика кількість учнів, які спілкуються українською мовою з друзями або вдома [10].

Зменшення кількості скарг на порушення мовного законодавства

Протягом року офіс Уповноваженого із захисту державної мови отримав 2314 скарг щодо порушення мовного законодавства, що на 37 % менше, ніж у 2023 році. Основні порушення стосувалися відсутності української версії вебсайтів, мови обслуговування, зовнішньої реклами та освітнього процесу. Найбільше скарг надійшло з Києва, Одеської та Харківської областей. Хоча загальна кількість звернень зменшилася, це може свідчити про покращення ситуації та підвищення рівня дотримання мовного законодавства [11; 12].

Резонансні кейси

Одним із найгучніших мовних скандалів року став інцидент під час церемонії вручення премії імені Сергія Параджанова, коли актриса *Лариса Кадочникова відмовилася виступати українською мовою*. Ця подія викликала хвилю обговорень у соцмережах, а також, на жаль, стала предметом маніпуляцій у російських медіа. Національна спілка кінематографістів України, яка висловилася на захист акторки у своїй офіційній заяві, закрила коментарі під нею, намагаючись уникнути подальшого загострення конфлікту [13].

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Україна залишається серед лідерів за рівнем споживання піратського контенту у світі, поступаючись лише США, Індії, Великій Британії, Канаді та Росії. Згідно з дослідженням ініціативи UABlocklist, *серед 50 найвідвідуваніших сайтів в Україні виявлено 8 піратських платформ*. Найпопулярнішим серед них став ресурс *UAKino*, який зібрав понад 122 мільйони відвідувань на місяць. Для порівняння, загальна кількість переглядів на Netflix в Україні була в 30 разів меншою, ніж на цьому піратському ресурсі [14].

Проблема блокування піратських ресурсів

Попри спроби правоохоронних органів і провайдерів заблокувати незаконні сайти, піратські платформи продовжують змінювати домени та хостинг, уникаючи санкцій. Але реальна кількість користувачів піратських

сайтів може бути ще вищою, зазначають у UABlocklist, адже офіційна статистика не враховує перегляди через VPN [15].

Відставання легальних платформ

Легальні стримінгові сервіси залишаються менш популярними серед українських користувачів у порівнянні з піратськими ресурсами. Наприклад, *Netflix* в Україні має лише 4,3 мільйона відвідувань на місяць, а *Megogo* – 6,2 мільйона, що значно поступається обсягам споживання нелегального контенту. Експерти пояснюють це високими цінами на офіційні сервіси, складнощами з оплатою та недостатнім рівнем цифрової грамотності населення [14].

Шляхи боротьби з піратством

Аналітики наголошують, що для зменшення рівня піратства в Україні необхідно не лише активізувати блокування незаконних ресурсів, а й зробити офіційні платформи доступнішими для громадян. Дослідження показує, що *чим зручніший і дешевіший доступ до легального контенту, тим менше користувачів обирають піратські сайти*. Крім того, важливим напрямом боротьби залишається інформаційна кампанія, яка має популяризувати важливість дотримання авторських прав [15].

КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ

- Відеогра *S.T.A.L.K.E.R. 2: Heart of Chernobyl* українського розробника *GSC Game World* побила рекорди продажів, ставши подією у сучасному світі комп'ютерних ігор. Усього за два дні українській студії вдалося реалізувати 1 мільйон копій. У день релізу гра встановила рекорд на платформі Twitch, зібравши понад 416 тис. глядачів. То був найкращий результат серед усіх ігор того дня і п'ятий результат серед усіх ігрових релізів у 2024 році [16].

- Фотографка *Юлія Кочетова* здобула перемогу World Press Photo 2024 за проєкт «*Війна – як повсякденна реальність*» [17].

- *Олена Гром* стала *фотографом року* за версією організації Los Angeles Photo Curator зі світлиною під назвою «*Олена*» [18].

- Одяг бренду *Frolov* від *Івана Фролова* у 2024 році обирали Дженніфер Лопес, Doja Cat, Хлої Кардаш'ян, Бейонсе, Ріта Ора, дует Young Emperors, Медісон Бір, Сінді Бруна. А капелюшки *Ruslan Baginskiy* носили Мадонна, Моніка Белуччі, Нікола Кохлан, Сабріна Карпентер, Памела Андерсон та інші. Крім того, голлівудські акторки та зарубіжні співачки надавали перевагу аксесуарам та одягу таких українських брендів: *Bevza*, *Cultnaked*, *Santa*, *Gasanova*, *Lever Couture*, *Nué*, *TTSWTRS*, *Litkovska*.

- Дизайнерка *Лілія Літковська* відкрила новий *простір LITKOVSKA BASECAMP* у центрі Києва та реалізувала кілька міжнародних проєктів. У квітні бренд *представив інсталяцію* в концепт-сторі *Dover Street Market Ginza* в Токіо,

а у вересні спільно з британським митцем Ніком Найтом *створив капсульну колекцію для підтримки українських дітей.*

- *Володимир Манжос*, мураліст, відомий під псевдонімом *Waone Interesni Kazki*, оформив вітрини магазину всесвітньо відомого бренду *Hermes* в міжнародному аеропорту Кансай (Осака, Японія). Концептуальний проєкт отримав назву *«Вікна художника»* [19].

- *Ксенія Шнайдер* (бренд *KSENIASCHNAIDER*) отримала нагороду зоозахисної організації за створення оригінальних джинсів – їх відзначили за використання етичних та веганських матеріалів та сталий підхід до виробництва PETA [20].

ТЕАТР

Це був рік пошуку балансу між відображенням жахів війни та намаганням створити простір для відпочинку та роздумів. Частина постановок була присвячена темі війни, але водночас на сценах побільшало легких комедій. За спостереженням театрознавців, глядачі частіше обирали вистави, які відволікають від реальності. «Як і більшість українців, театральна спільнота намагається балансувати між війною і миром... останнім часом на українській сцені в рази побільшало розважального контенту або такого, де інтелектуальний продукт загортають у привабливу фешн-обгортку», – наголосила театральна критикиня Ганна Веселовська. А на думку театрознавиці Юлії Самборської, ця ілюзія нормального життя лише утвердила *явище театального ренесансу* [21; 22].

Успіх, визнання, режисерські експерименти

- *Театр Франка у Києві* зафіксував зростання попиту на свої вистави на 150 % від початку року. Глядачі придбали 250 тисяч квитків на вистави театру, а ще 30 тисяч – на гастрольні покази. Особливо популярною стала постановка *«Конопська відьма»*, квитки на яку розкупили за 10 хвилин [23].

- Вистава *«Конопська відьма»* Івана Уривського отримала *Національну премію України імені Тараса Шевченка* в категорії «Театральне мистецтво» [21; 24].

- Найбільш обговорювані постановки року: *«Отелло»* харківської режисерки-лялькарки *Оксани Дмитрієвої* (театр драми і комедії на лівому березі) та *«Процес»* (театр на Подолі) в постановці *Давида Петросяна*, якого було визнано в Києві *кращим режисером театального року*, адже він ще встиг поставити в театрі ім. Лесі Українки *«Отелло»*, а в театрі ім. Івана Франка – комедію *«Слуга двох панів»*. [25; 26].

- *Сумський національний театр ім. М. Щепкіна* здивував глядачів радикальною адаптацією «Украденого щастя», перенісши дію вистави в 90-ті роки ХХ століття [22].

Фестивалі

- «*Мельпомена Таврії*» відбулася у трьох містах України, а також мала особливий показ у Польщі.

- «*Золоті оплески Буковини*» (Чернівці) розширили географію учасників, залучивши театри з Києва, Львова, Одеси та Харкова.

- «*Скрудж Фест*» (Рівне) назвали однією з найяскравіших передріздвяних подій року [22].

- *Starytskiy Theatre Fest–2024* (Хмельницький) об'єднав театральні колективи з Херсона, Хмельницького, Луцька, Чернівців, Тернополя, Львова та Івано-Франківська, які представили сучасні українські драматичні твори, зокрема, Наталі Ворожбит, Тамари Горіха Зерня та Миколи Куліша [27; 28].

Театральна премія «ГРА» визначила найкращих: драматична вистава «*Вороги. Історія любові*» Львівського театру ім. Марії Заньковецької; камерна постановка «*Кортес*» Київського театру «Золоті ворота»; вистава для дітей «*Жираф Монс*» Харківського театру ляльок імені Віктора Афанасьєва; музична вистава «*Тигрлови*» Київської національної оперети; балет «*Тіні забутих предків*» Львівської національної опери. Також нагороди отримали «*Веселка на Салтівці*» Харківського альтернативного театру «*Нафта*» і «*Доця*» Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької. Відзнаку журі «За краще використання простору для сценічної оповіді» отримала вистава «*Дзяди*» Івано-Франківського драматичного театру імені Івана Франка. «*Це був неочікувано цікавий, довгий та по-своєму непростий театральний фестиваль. Український театр надзвичайно розмаїтий, у тому числі у своїй експериментальності. Він демонструє дуже чітку внутрішню свободу, яка приводить до важливих результатів*», – сказав під час церемонії нагородження член міжнародного журі, естонський театральний критик та журналіст Мееліс Ойдсалу [26; 29].

Театральні ініціативи, благодійність

- «*Театр ветеранів*» – проєкт для реабілітації військових через мистецтво. Ініціативу запустили спільно *Театр Драматургів* і Управління комунікацій командування Сил територіальної оборони ЗСУ «*ТРО Media*» [30].

- *Theatrical Rammstein* – *Донецький академічний обласний драматичний театр* (Маріуполь) оголосив про створення платформи для об'єднання світової театральної спільноти на підтримку України у боротьбі з російськими загарбниками – за аналогією міжнародних зустрічей Ramstein Meetings,

покликаних синхронізувати світову спільноту та прискорити надання військової допомоги Україні [31; 32].

- *«Конотопська відьма»* стала лідером щодо обсягу зборів на військові та гуманітарні потреби 2024 року. Постановка багато гастролювала Україною, побувала на Саміті миру у Швейцарії (показ фрагменту), а наприкінці року на аукціоні Forbes у межах заходу «Підприємець року» за мільйон доларів було продано два благодійні покази вистави [21].

Перейменування та відновлення

- Харківський академічний драмтеатр нарешті перейменовано на *Театр імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка (KVITKA THEATRE)* [22].

- *Чернігівський драмтеатр ім. Шевченка*, що постраждав від російських обстрілів, отримав міжнародну допомогу на відновлення даху [33].

Кадрові зміни

- *Євген Нищук* став художнім керівником Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка.

- У Театрі корифеїв (Кропивницький) розгорівся скандал навколо *Євгена Лавренчука*, якого спочатку призначили керівником, а потім усунули через конфлікти з колективом [29].

Втрати та героїзм театральної спільноти

- На фронті загинули актори *Володимир Федінчук* (Рівненський драмтеатр), *Андрій Доманський* (Житомирський драмтеатр), *Андрій Касьянов* (Дніпровський національний театр ім. Шевченка), *Олександр Сердюк* (Київський театр «Берегиня»), *Петро Великий* (Чернігівський театр ім. Шевченка), *Яків Ткаченко* (Дніпровський драмтеатр).

- Чернігівський обласний молодіжний театр і Київський академічний театр українського фольклору «Берегиня» тимчасово припиняли роботу через мобілізацію чоловічої частини трупи. Сповільнилася робота багатьох цехів київського театру імені Лесі Українки, причина – нестача фахівців [21].

- Багато акторів добровільно долучилися до лав ЗСУ, серед них – провідні актори театру на Подолі та кінозірки *Юрій Феліпенко* та *Костянтин Темляк* [29].

Інклюзивні ініціативи та безбар'єрність

- *Національна оперета України* впровадила інклюзивний проєкт із використанням застосунків Subcatch та Earcatch, що забезпечують аудіодескрипцію для незрячих та розгорнуті субтитри для людей з порушенням слуху [34].

- *Сумський театр ім. М. Щепкіна* започаткував систему аудіоопису для вистав, що робить їх доступними для людей з вадами зору [35].

МУЗИКА

Академічне мистецтво

2024 року українська класична музика продовжувала розвиватися та здобувати визнання як на національному, так і на міжнародному рівнях, демонструючи високий професіоналізм та багатство музичної спадщини України. Звісно, перше випробування нові музичні проекти проходили на батьківщині, особливо в Києві, який незважаючи на бойові дії, ракетні атаки, аварійні відключення світла, залишається в авангарді творчих пошуків і завоювань нових рубежів.

Прем'єра опери «Гея» – мистецьке переосмислення екологічної катастрофи

10 травня в Міжнародному центрі культури та мистецтв на алеї Героїв Небесної Сотні відбулася прем'єра опери «Гея-24. *Opera del Mondo*» – нового сміливого експерименту українських композиторів *Романа Григоріва* та *Іллі Разумейка*. Опера, що складається з трьох частин, поєднує прадавні співи, ритуальні танці, музичні колажі та електронні звукові ефекти. Ключовою темою стало переосмислення *підриву Каховської дамби* – трагедії, спричиненої російськими окупантами. Через використання документального відео (Хортиця, жовтень 2023) та апокаліптичних образів автори стверджують: «Природа переможе разом із Україною». Постановка відбулася у співпраці з *Національною спілкою композиторів України, заповідником «Хортиця»*, а також за підтримки *Стабілізаційного фонду культури та освіти (Німеччина), Гете-Інституту та ЮНЕСКО*. Одразу після прем'єри в Києві «Гея» вирушила на Міжнародний фестиваль опери, музики та театру в Роттердам (Нідерланди) [36].

Шевченківська премія 2024

У номінації «Музичне мистецтво» нагороду отримала *Кармелла Цепколенко* – композиторка, професорка, заслужена діячка мистецтв України. Відзначено її твори, написані під час повномасштабного вторгнення: кантати «*Читаючи історію*» (слова Оксани Забужко), «*Звідки ти, чорна валко...*» (на вірші Сергія Жадана), *Дуель-дует для скрипки і контрабасу* та *Симфонію № 5*. Церемонія нагородження відбулася в Театрі ім. Івана Франка, лауреатів привітав президент України **В. Зеленський**, а премію Кармеллі Цепколенко вручив диригент *Володимир Сіренко* [37].

Концертний тур «Київської камерати» у США: музика на підтримку України

З 27 квітня по 7 травня *Національний ансамбль «Київська Камерата»* виступав у *Carnegie Hall, Kennedy Centre* та інших престижних концертних залах Нью-Йорка, Грінвіча та Вашингтона в межах туру *USAforUkraine*. Програма включала твори сучасних українських композиторів: *Валентина*

Сильвестрова, Мирослава Скорика, Євгена Станковича, Вікторії Польової та інших, більшість із яких була вперше представлена американській аудиторії. До проекту долучилися світові зірки класичної музики: диригентка Кері-Лінн Вілсон, мецо-сопрано Джойс ДіДонато та український хор «Думка» (Нью-Йорк). Окрім культурно-дипломатичної місії, концерти мали *благодійну мету* – збір коштів на гуманітарні потреби зруйнованих і деокупованих міст України [38].

«Чорнобильдорф» отримав престижну британську нагороду

Археологічна опера «Чорнобильдорф» Романа Григоріва та Іллі Разумейка здобула *вищу премію Королівського філармонічного товариства Великої Британії* у номінації «Оперний та музичний театр». Церемонія вручення відбулася 5 березня в Королівському північному музичному коледжі (Лондон), де були присутні автори. Британська прем'єра опери пройшла в межах *Сезону культури Велика Британія/Україна* під час *Фестивалю сучасної музики в Хаддерсфілді* [35].

Серед інших знакових міжнародних премій:

- *Ukrainian Baroque: Concordacii Animos* – альбом української барокової музики, випущений незалежною платформою *Open Opera Ukraine*, був удостоєний престижної премії **REMA Awards 2024** у Стокгольмі (Швеція). Музична збірка, яка містить твори композитора Миколи Дилецького у виконанні вокального ансамблю *Partes*, отримала перше місце у номінації «Проект року у сфері спадщини». Як зазначила програмна директорка *Open Opera Ukraine* Анна Городецька, **ця нагорода пріврівнюється до «Оскара» у царині ранньої музики**, відзначаючи вагомий внесок українського бароко у світову культуру [39; 40; 41].

- Скрипаль **Дмитро Удовиченко** здобув перемогу на музичному конкурсі королеви Єлизавети, який проходив у Брюсселі (Бельгія), вигравши головний приз – *премію імені королеви Матильди* в розмірі 25 000 євро. 25-річний харків'янин запам'ятався також тим, що під час нагородження **відмовився потиснути руку і прийняти привітання від члена журі з росії**. [42; 43].

Переможці рейтингу «Інфобум-Класична Музика 2024»

- *Kyiv Baroque Fest* – кращий фестиваль класичної музики.
- Диск «*Внемлите, людіє*»: *Рачинський / Березовський* від *Open Opera Ukraine* і Академії давньої музики «Леополіс» – кращий реліз.
- Національний ансамбль солістів «*Київська камерата*» – кращий оркестр; *Богдана Півненко* (скрипка) – кращий виконавець.
- *Львівський муніципальний хор «Гомін»* та *Муніципальний камерний хор «Київ»* – кращий хор.

- «Діалоги кармеліток» Френсіса Пуленка від Львівської національної опери – краща музична вистава [44].

Події у сфері популярної музики

Євробачення–2024

- Виступ *alyona alyona* і *Jerry Heil* з піснею *Teresa & Maria* на міжнародному пісенному конкурсі в Мальме (Швеція), де дует з України посів третє місце, став найбільш резонансною музичною подією року [1].

- Композиція *Teresa & Maria* потрапила в чарти 27 країн на Spotify та Apple Music, зокрема *кількість прослуховувань на Spotify перевищила 40 мільйонів* [45].

- *Jerry Heil (Яна Шемаєва)* стала членкинею Академії звукозапису, яка вручає премію «Греммі».

- *Критика* щодо літературної складової композиції *Teresa & Maria* лунала як з боку пересічних слухачів, так і від професіоналів-літераторів. «Дійсно, текст вийшов дуже строкатий, а місцями й просто безграмотний, зате з обов'язковими для формату Євробачення вставками англійською», – зауважив М. Нестелеєв, автор *Тиждень.ua* [1].

- Композиція *Teresa & Maria* очолила рейтинги стримінгових платформ в Україні.

- *Jerry Heil (Яна Шемаєва)* – лідерка за кількістю прослуховувань, її пісні на Spotify, Apple Music та YouTube прослухали *499,9 мільйона разів* [46].

Успіх у світових чартах

- Провокативний кліп на пісню *Massandra* від *LATEXFAUNA* став першим українським музичним відео, яке потрапило у TOP 100 Global Music Videos, посівши 54-те місце. Відео збрало 23 мільйони переглядів на YouTube та потрапило в один чарт із роботами Біллі Айліш та Леді Гаги [47].

Премії, музичні фільми, кліпи

- Співачка *Джамала* отримала *Шевченківську премію* за альбом *Qirim*, який складається з 15 автентичних кримськотатарських пісень. Проєкт не лише зберігає культурну спадщину, але й привертає міжнародну увагу до кримськотатарської культури. Презентація альбому відбулася у Києві на сцені Національної опери України, а світова прем'єра – в Ліверпулі спільно з оркестром BBC Philharmonic [48].

- Опера *Chornobyldorf* здобула Премію Королівського філармонічного товариства Великої Британії у номінації «Опера і музичний театр».

- Популярність серед української публіки здобули два знакові документальні фільми про музикантів: «*Яремчук. Незрівнянний світ краси*» та «*Озброєні піснею*».

- Успіх відеогри *S.T.A.L.K.E.R. 2* сприяє популяризації української музики у світі – на одній із локацій «Росток» вона звучить понад 5 годин [49].

- Режисерка *Таню Муїньо* зняла кліпи для зірок першої величини у світі: Can't Get Enough – Дженніфер Лопес, Illusion – Дуа Ліпа, Mantra – Дженні (Black Pink), та Disease – Леді Гага. Разом із Таню Муїньо над кліпами працював оператор *Нікіта Кузьменко*, який був номінований на нагороду MTV Video Music Awards 2024 за кліп Дуа Ліпи [1; 50].

У межах незалежної музичної премії *Muzvar Awards 2024* було відзначено найкращих представників української музичної та креативної індустрії.

- *Переможцями в головних номінаціях стали*: New Breath (відкриття у поп-музиці): Klavdia Petrivna; New Wave (новий гурт): «ДК Енергетик»; New Connect (альтернативна музика): Phil It; New View (естрада): Гея Зозуля.

- *Особливі нагороди отримали*: Пісня «А що?» (MONATIK) – найкращий саунд (Love And Rhythm Production) та найкраще відео (режисерка Т. Муїньо); Come Together (найкраща творча співпраця): alyona alyona & Jerry Neil («Teresa & Maria», «Євробачення–2024») [51].

Ювілей: 30-річчя гурту «Океан Ельзи» та 20-річчя «DakhaBrakha»; 100-річчя *Українського радіо* [51].

Гастролі, благодійність: наші музиканти проводили світові тури та сольні концерти, чимало з яких були благодійними. У турі в США гурт *The Hardkiss* зібрав \$46,9 тис., *Monatik* – \$90,5 тис., гурт «*Антитіла*» і *Ірина Федишин* – по \$300 тис. кожен. Проте рекордсменами зборів серед артистів стали Аміл і Раміл Насіров та Євген Володченко з гурту «*Курган і Агрегат*». З останнього європейського туру хлопці привезли понад 14 млн грн (\$338 тис.), задонативши всі 100 % прибутку з проданих квитків та аукціонів.

Щорічне дослідження музичної індустрії: сервіс для відстеження української музики *NUAM* прослухав 53 383 треки загальною тривалістю 2791 годин від 7750 активних виконавців. Зокрема зазначено, що українською мовою створено понад 24 тисячі пісень, а частка пісень російською мовою зменшилася [47].

ВІЗУАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

2024 рік став одним із найактивніших у сфері сучасного українського

мистецтва: відкривалися виставки, проходили масштабні перформанси, з'являлися нові дослідження та ініціативи. Особливо важливою стала активна міжнародна участь українських художників, які представляли свої роботи на престижних світових мистецьких подіях. Крім того, рік позначився зростанням інтересу до українського мистецтва серед закордонних колекціонерів та культурних інституцій [52].

Ключові виставкові події

- На 60-й Венеційській бієнале Україна представила проєкт «Плетіння сіток» (Net Making), що символізував спільність та взаємодію українців під час війни (куратори – Вікторія Бавикіна та Макс Горбацький). Він об'єднав напрацювання вітчизняних митців, зокрема це: архітектурна інсталяція «Робота» Олександра Бурлаки, створена з лляних полотен, зібраних на українських блошиних ринках та онлайн-майданчиках; фільм «Цивільні. Вторгнення» Даніїла Ревковського та Андрія Рачинського, який демонструє перші дні повномасштабного вторгнення очима тих, хто вижив; інсталяція «Щирі вітання» Каті Бучацької, яка досліджує ідіоми та фрази, якими користуються нейротипові люди, та їхню інтерпретацію; відео «Comfort work» Андрія Достлева та Лії Достлевої проблематизує стереотипне сприйняття українських біженців у європейських країнах. [53; 54; 55; 56; 57]

- «Олександра Екстер: сцена – це світ» (Alexandra Exter: The Stage Is a World) в Українському музеї Нью-Йорка стала першою великою презентацією творчості української художниці-авангардистки в Північній Америці. Експозицію, яка об'єднала 66 унікальних робіт мисткині, відкрили **президент України Володимир Зеленський та перша леді Олена Зеленська** в межах візиту до США. Виставка стала важливою подією для української культури та світового мистецького простору, адже підкреслює внесок України у розвиток сучасного мистецтва на міжнародному рівні [58; 59; 60; 61].

- *Ретроспектива Алли Горської «Боривітер»* у Києві зібрала понад 51 тис. відвідувачів і стала однією з найважливіших мистецьких подій року. Виставка відбулася у Національному центрі «Український дім» та була присвячена життю та творчості видатної мисткині-шістдесятниці Алли Горської. Головною особливістю експозиції стала можливість переглянути оригінальні ескізи, графічні роботи та документальні матеріали, що відображають боротьбу художниці за українську культуру в умовах радянської репресивної політики. Виставка викликала величезний резонанс і підкреслила важливість збереження історичної пам'яті та визнання внеску А. Горської в національне мистецтво [62; 63; 64].

Роботи сучасних українських художників були представлені по всьому світу як у персональних виставках, так і в рамках спільних експозицій. Так,

Іван Марчук представив у Відні (Австрія) свою найбільшу виставку «Голос моєї душі», на якій показали близько 300 картин художника різних періодів творчості. У Нідерландах пройшла виставка, присвячена художниці Поліні Райко, чий унікальний будинок з розписами затопило внаслідок підриву росіянами Каховської ГЕС. У Польщі й Литві провели виставки Марії Примаченко.

Українські митці не лише демонстрували свої роботи, а й здобували нагороди. Художник Сергій Майдуков отримав відзнаку за ілюстрацію до книжки «Російський колоніалізм» Максима Еріставі на *World Illustration Awards 2024*. А фотографка Олена Гром здобула перемогу на *Fine Art Photography Awards 2024* одразу у двох категоріях: «Професійний фотограф року» та перше місце в категорії «Архітектура» [19].

У вирі художніх проєктів року, які сигналізують про розвиток, поступ і навіть зміну парадигми українського мистецтва, експерти згадували такі:

- Серія перформансів в рамках *Antonin Artaud Fellowship / Стипендія ім. Антонена Арто*, зокрема – комеморативна хореографія *Саши Курмаза* [65].

- Виставка «*Р.Е.П. Історія*» у Національному художньому музеї, присвячена 20-річчю художнього колективу митців групи *Р. Е. П.* (Ксенія Гнилицька, Нікіта Кадан, Жанна Кадирова, Володимир Кузнецов, Лада Наконечна, Леся Хоменко), що сформувалася під час Помаранчевої революції та започаткував *тренд на соціально критичне та політично ангажоване мистецтво у незалежній Україні*.

- Спеціальний випуск *Forbes + UMCA* відзначився появою художниці *Анни Сапон* зі студії «Ательєнормально» [Ксенія Білаш Ательєнормально: мистецтво, яке долає кордони <https://artslooker.com/atelenormalno-mistetctvo-sho-dolae-kordoni/>] на обкладинці журналу *Forbes*. Окрім того, А. Сапон переосмислила логотип журналу, перемалювавши його простими олівцями. Спеціальний випуск було створено у співпраці з *UMCA (Ukrainian Museum of Contemporary Art / Український музей сучасного мистецтва)* і присвячений мистецтву [66].

КІНОМИСТЕЦТВО. КІНОПРОКАТ

Тріумф на світовій арені

Головною кіноподією року стала перемога документального фільму «*20 днів у Маріуполі*» режисера *Мстислава Чернова*, який здобув **перший в історії України «Оскар»** у номінації «*Найкращий документальний фільм*». Це визнання підкреслило важливість українського кінематографа на світовій арені та посилило увагу до теми війни. В Україні картина стала *рекордсменом кінопрокату* серед «документалок» за касовими зборами (у повторному прокаті

в березні бокс-офіс склав понад 6 млн грн), а також за кількістю глядачів на всіх українських стримінгових сервісах [1].

Відзнаки міжнародних кінофестивалів

- «*Порцелянова війна*» режисерів Брендана Белломо (США) та Владислава Леонтьєва отримала головну нагороду на *Санденсі-2024* та увійшла до шортлиста «*Оскара-2025*». Фільм уже має 37 нагород та 27 номінацій.

- «*Мирні люди*» Оксани Карпович було представлено на *Берлінале-2024* у секції *Fogot*, цей фільм також отримав спеціальну відзнаку на *Гонконзькому міжнародному кінофестивалі*.

- «*Редакція*» Романа Бондарчука подорожувала кінофестивалю в Ірландії, Чехії, Польщі, Литві та Словаччині.

- «*Степне*» Марини Вроди – копродукція України, Німеччини, Польщі та Словаччини – отримав нагороду «*Срібний леопард*» за найкращу режисерську роботу на кінофестивалі в Локарно (Швейцарія), а також його відзначили призом *FIPRESCI* від Міжнародної федерації кінопреси [67].

- «*Ля Палісіада*» – кримінальна драма про 1990-ті Філіпа Сотниченка (увійшла до лонглиста «Оскара») – представлятиме Україну на «Оскарі» у 2025 році в категорії «Найкращий міжнародний фільм» [19].

- «*Ти – космос*» Павла Острікова, фантастична трагікомедія, увійшла до списку найкращих фільмів 2024 року за версією *British Film Institute* та здобула нагороди на фестивалях у Франції, Німеччині, Італії та Греції.

Стрічок, які 2024-го з успіхом представляли Україну за кордоном, чимало. Так чи інак, але вітчизняна кінопродукція була безпосередньо чи опосередковано пов'язана з російсько-українським протистоянням. *Знакова тенденція року* – залучення українських захисників і захисниць до участі в культурно-мистецьких акціях на міжнародних майданчиках. Адже необхідність нагадувати світові про злочини росіян, актуальна, як і раніше.

На *81-му Венеційському кінофестивалі* українці з'явилися в одязі з вишивкою, що зображує відстані від острова Лідо, де проходить фестиваль, до різних місць позбавлення волі в росії, де окупанти утримують наших воїнів. У такий спосіб команда фільму «*Пісні землі, що повільно горить*» Ольги Журби привернула увагу світу до проблеми тисяч українців, що наразі знаходяться в російському полоні. Як розповів ветеран російсько-української війни, а у цивільному житті актор Микола Граднов-Савицький, який пройшов на протезах по червоному хіднику кінофестивалю у Венеції, європейська публіка загалом співчуває українцям, хоча й не до кінця розуміє, що насправді відбувається в нашій країні: «Всі іноземці, з якими ми спілкувалися, звичайно, знають про війну. Єдине – їм постійно цікаво зробити якийсь діалог між нами та росіянами. Тобто вони намагаються якимось чином помирити нас, навіть через мистецтво.

Навіть та ситуація, коли на наступний день після нашої світової прем'єри відбулася інша прем'єра – російського фільму. Тому якоюсь мірою можна сказати, що вони доволі далеко від контексту нашої війни. Вони не зовсім розуміють, з ким ми ведемо війну, що дуже небезпечно просувати такі російські наративи» [68].

Українські актори в Голлівуді

Олександр Рудинський зіграв у двох американських серіалах: «Декамерон» (Netflix), адаптації новел Джованні Боккаччо; «Агенція» (Paramount+) – це шпигунський трилер, де актор виконав роль українського військового [50].

Кінофаворити року в Україні

• «Медовий місяць», повнометражний ігровий дебют режисерки Жанни Озірної, здобув Гран-прі Київського міжнародного кінофестивалю «Молодість».

• «Будинок „Слово”» став одним із головних українських кінофеноменів, залишаючись у прокаті майже до кінця року. Фільм Тараса Томенка про літературну еліту 1920-х та події, що передують Голодомору і репресіям, припав до душі глядачам, навіть попри історичні неточності [1; 69].

Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти (Держмистецтв) активно підтримувало кінематографічні ініціативи, спрямовані на збереження та популяризацію національного кіно.

Цифровізація та доступність

Продовжувалася робота над оцифруванням класичних українських фільмів та створенням онлайн-платформ для перегляду. Це дозволило розширити аудиторію та зробити національне кіно доступнішим для глядачів в Україні та за її межами.

Довженко-Центр vs Держкіно

19 листопада Касаційний господарський суд підтримав рішення Північного апеляційного господарського суду, згідно з яким Довженко-Центр не має права оскаржувати наказ Державного агентства України з питань кіно (Держкіно) про його реорганізацію. Це рішення фактично позбавило Центр можливості захищатися від реорганізації, ініційованої Держкіно. Як заявили у Довженко-Центрі, оскаржуваний наказ Держкіно міг призвести до втрати унікальної колекції українського кіномистецтва та знань, накопичених за 30 років роботи установи. Ці події викликали занепокоєння серед громадськості та культурної спільноти щодо майбутнього установи та збереження національної кіноспадщини [70].

Втрати та виклики

• Загинув оператор Олесь Самчук, який працював над документальними проектами про війну [19].

- Війна продовжує впливати на кіновиробництво в Україні. Через складну ситуацію на кіноринку деякі великі проекти заморожені, а вітчизняний кінопрокат досі залежить від голлівудських релізів. Проте галузь неупинно розвивається, демонструючи стійкість та адаптивність [71].

ЛІТЕРАТУРА ТА КНИГОВИДАННЯ

У 2024 році випуск вітчизняної книжкової продукції порівняно з 2023-м зменшився на 23,6 % за кількістю видань і на 0,2 % за тиражами. Про це свідчать дані бібліографічного реєстру книжкової продукції від Книжкової палати. Щодо жанрового вибору літератури, ринок продемонстрував цікаві тенденції. Так, відповідно до експрес-дослідження «*Видавничий інфобум–2024*», проведеного «Укрінформом», українці найбільше читали дитячу та підліткову літературу. На другому місці опинилися книги з психології, мотивації та саморозвитку. Третє місце вперше за чотири роки посіла сучасна українська проза, яка, за словами експертів, набуває дедалі більшої популярності серед читачів [72; 73].

Художня література: у списку найкращих книжок року за версією Українського ПЕН опинилося 201 видання – проза, поезія, перекладна література, дитячі твори тощо. Серед бестселерів з української художньої літератури: «*Вірші з бійниці*» Максима «Далі» Кривцова (19 000 примірників, видавництво «Наш Формат»), а також «*Спитайте Мієчку*» Євгенії Кузнецової (18 500 примірників, «Видавництво Старого Лева»). Сплеск популярності українських романів 2023 року закріпити, на жаль, не вдалося – у цій сфері українські письменники поступилися місцем іноземним популярним авторам [74; 75].

Нонфікшн: якщо репортажистика та есеїстика протягом року прагнули зафіксувати країну та людей у війні, то історична література розширювала розуміння передумов повномасштабного вторгнення. Так, одразу два видавництва, «Віхола» («*Кінець однієї легенди. Есеї та статті*») та «Видавець Олександр Савчук» («*Твердий ґрунт: зариси українського себепізнання*»), видали збірки текстів українського інтелектуала Юрія Шевельова. Також варто згадати про вихід колективної монографії «*Інтермедіум Кассандра: Інтермедіальні студії*» (видавництво «Апріорі»), присвяченої драматичній поемі Лесі Українки та інтермедіальній контекстуалізації образу Кассандри; книжки «*Відчуття течії. Літературно-критичні спостереження*» Тараса Пастуха (видавництво «Піраміда»), яка досліджує український літературний процес 1990–2020 рр., а також «*Слід Антея*» Вадима Василенка – про події в літературі повоєнного періоду (видавництво «Дух і літера»). Крім того, ознакою 2024-го стали перевидання культових літературознавчих праць Соломії

Павличко «*Дискурс модернізму в українській літературі*» (видавництво «Основи»), Тамари Гундорової «*Транзитна культура і постколоніальна травма*» (видавництво «Віхола») та «*Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм*» (видавництво Komubook) [76].

Літературні премії

- Шевченківська премія: *Ярина Чорногуз* («[dasein: оборона присутності]») та *Дмитро Лазуткін* («Закладка»).
- Премія Павла Тичини: *Ніна Горик* («Лінії оборони»), *Юлія Бережко-Камінська* («Гравітація слова»), *Ольга Кіс* («Ритми і рани») та *Надія Мориквас* («Танець спійманої рибини»).
- Премія Юрія Шевельова: *Мирослав Лаюк* за книгу «Бахмут».
- Премія Книга року ВВС: *Юлія Ілюха* за збірку «Мої жінки/My women» та *Сергій Кузьмінський* за книгу «Всьо чотко!» [77; 78].
- Олександр Дерманський, Галина Вдовиченко, Іван Андрусак – серед номінантів премії *Астрід Ліндгрєн 2025 (Astrid Lindgren Memorial Awards)* [50; 79].

Фестивалі

• XII-й Міжнародний фестиваль *Книжковий Арсенал* відвідало понад 35 тисяч осіб, більше порівняно з попереднім роком. Увагу було приділено темам, пов'язаним з війною та її впливом на українське суспільство. Фокус-темою заходу стала метафора «Життя на межі», яку розкрили куратори Тетяна Огаркова та Володимир Єрмоленко. На книжковому форумі було представлено понад 100 українських видавництв та 5 книгарень, а гостями фестивалю були Оксана Забужко, Юрій Андрухович та Олександр Михед [80; 81; 82; 83].

• Фокусом подій професійного галузевого благодійного форуму *KyivBookFest* було поліпшення взаємодії між видавцями, книгарнями, письменниками й тими, хто бере участь у створенні книжок. Один з організаторів заходу, Владислав Кириченко, на своїй сторінці у фейсбуці повідомив, що хоча відвідувачів у 2024-му було менше, зате «донецьків зібрали на 25 % більше, мільйон проти 800 000 торік». Загалом видавці говорили про менші продажі на *KyivBookFest*, порівняно з фестивалями 2023 і 2024 років. Серед причин учасники вказували на брак новинок, високі ціни на книжки та навіть втому від масштабних заходів [84; 85].

• У жовтні Львів традиційно прийняв міжнародний літературний фестиваль *Book Forum*, який відзначив своє 31-річчя. Форум об'єднав понад 9 тисяч відвідувачів на офлайн-заходах та залучив понад 400 тисяч глядачів онлайн. Серед учасників – письменники та інтелектуали з 18 країн, зокрема лауреат Букерівської премії Салман Рушді, дослідниця постколоніалізму Гаятрі Чакраворті Співак та журналіст Девід Ремнік. Загалом було проведено 144 події,

які охоплювали широкий спектр літературних тем та дискусій, зокрема присвячених постколоніалізму [86].

Дитяча та підліткова література

Підсумки року для української дитячої та підліткової літератури можна назвати неоднозначними, оскільки обсяги книговидавання для цієї аудиторії і читацький попит помітно поменшали з об'єктивних причин. Проте, як відзначають видавці та менеджери, є відчуття, що втрати кількісні можуть як мінімум перекритись якістю того, що виходить друком сьогодні для дітей і підлітків. «Спостерігаю більшу різноманітність тем, сміливість, глибину текстів, більшу увагу та повагу до читачів», – зауважує координаторка фестивалю «Книжковий Арсенал» Юлія Козловець.

Відзначається зростаючий інтерес до книг, що розповідають про історію України та воєнні події доступною мовою. Найпопулярніші з них – «*Пес Патрон і Шкарпетковий Монстр*» Юліти Ран, «*Мій Пласт*» Юлії Смаль і «*Мальована історія Незалежності України*» братів Капранових.

У топі року чимало ілюстрованих видань: «*Фогі*» Олександра Шатохіна та «*Зірка шукає море*» Ростислава Попського «за органічне поєднання вербальної та візуальної мови автором-ілюстратором», «*Король-малюк*» Уляни Чуби з малюнками Ріти Нільсон як «зразок гармонійного поєднання дотепного тексту та непересічних ілюстрацій», «*І ніякі це не вигадки*» Грасі Олійко – видавництво «А-ба-ба-га-ла-ма-га», а також «*Таємне життя дивозвірів Марії Примаченко*» Марини Макущенко. На думку фахівців, ці видання варто додати в портфель книжок «на експорт», а також включити в арсенал зразків для вивчення і розвитку візуальної мови та візуальної грамотності.

Щодо підліткової літератури, фахівцями було відзначено цього року різноманіття жанрів і тематик – від казкових пригод до ультрареалізму, темного фентезі та пізнавальних мальовисів, які допомагають юним читачам осмислювати виклики сучасності.

Попри всі виклики, тішила *статистика*: у 2024-му частка дітей, які читають щодня або майже щодня, зросла до 25 % порівняно з 16 % у 2023-му, ці результати показало загальнонаціональне дослідження, проведене агенцією Info Sapiens на замовлення Українського інституту книги.

Промоція читання і підтримка

Серед важливих ініціатив, зокрема для дітей і підлітків, було кілька справді масштабних.

- У сфері популяризації читання варто відзначити появу каталогу «Українська дитяча література | 2024», створеного *Українським інститутом книги (УІК)* спільно з лабораторією дитячого читання «БараБука» НЦ «МАНУ». У ньому зібрано понад 300 назв нових українських книжок.

- Важливою ініціативою для розвитку дошкільнят став мультимедійний проєкт «*Іскорки суперсил*» (під егідою МОН спільно з командою експертів ЮНІСЕФ Україна). Його частина – збірка навчально-розвивальних казок із завданнями та вправами.

- 12 тисяч книжок, зокрема двомовні видання, передав бібліотекам український ПЕН, у співпраці з міжнародними партнерами та гуманітарною «Новою поштою».

- 1000 публічних бібліотек поповнилися комплектами книжок, що репрезентують німецьку літературу, культуру та філософію. Це ініціатива Гете-Інституту та Українського інституту книги.

- 2024 року стартував соціальний проєкт «*Невидимі сторінки*», організований видавництвом «Антологія» за підтримки Українського інституту книги для популяризації читання шрифтом Брайля [87; 88; 89; 90].

Переклади та міжнародне визнання

Програма підтримки перекладів *Translate Ukraine 2024* сприяла виходу 80 українських книжок 22 мовами у 25 країнах світу. Вітчизняні автори отримали низку міжнародних нагород: *Станіслав Асєєв* став лауреатом премії Freedom Award 2024 данського фонду Poul Lauritzen Foundation, а *Юрій Андрухович* отримав орден «*За інтелектуальну відвагу*» [91; 92; 93; 94; 95].

Водночас 2024 року *кількість українських літературних перемог за кордоном відчутно скоротилася*. Експерти підкреслюють, що для відзнак тепер замало бути просто митцем з України, якого хочуть підтримати на знак солідарності. Усе частіше йдеться про якість самих текстів. Нині значна кількість світових майданчиків надає слово і українським, і російським літераторам. Відзначається, зокрема, що побільшало нагород для російських письменників, що в попередні роки траплялося рідше [96].

Виклики та проблеми

- Під час «Книжкового Арсеналу» показали інсталяцію з книгами видавництва Vivat, які були *знищені внаслідок російського ракетного удару по харківській типографії «Фактор-друк»*. Автори інсталяції зазначили, що ракети знищили не лише книги, а і забрали життя працівників друкарні: «Ми не можемо повернути життя працівників та працівниць поліграфії. Але разом ми можемо продовжити їхню місію в українській книзі» [97].

- *Сумна тенденція року* – зниження популярності українських авторів у порівнянні з перекладною літературою. Так, *75 % проданих книжок були іноземними виданнями*. Також значною проблемою стали низькі накладки українських книг і скорочення державного фінансування книговидавництва. «За перший місяць зимової єПідтримки українці 75 тисяч разів витрачали отриману 1 тисячу цілково на купівлю книжок. Навіть без калькулятора можна

порахувати – видавці та книгарні станом на зараз отримали 75 млн гривень. Далі напевне буде, але є нюанс, який проходить повз увагу. В топ-10 найбільш затребуваних книжок увійшли лише три книжки, написані українцями. І лише одна з них – художня... Смаки українців явно не на боці українського автора», – коментує статистику письменник Андрій Кокотюха. Головна проблема, на його думку, це професійність кожного конкретного автора і брак досвідчених редакторів, видавців – професіоналів галузі.

А втім, книга в Україні поволі стає товаром. *Популярність читання та книгарень залишалася стабільно високою*, принаймні в просторах великих міст, і це можна вважати своєрідною відповіддю російській інформаційній та культурній експансії [98].

МУЗЕЙНА СПРАВА

2024 рік став черговим випробуванням для музейної галузі. За даними Міністерства культури та стратегічних комунікацій, майже 2 мільйони музейних предметів залишаються на окупованих територіях, тоді як понад 500 тисяч експонатів було евакуйовано. У результаті російської агресії 120 музеїв України зазнали руйнувань. Попри ці втрати, музейна спільнота продовжує працювати в умовах війни, зміцнювати безпекові заходи та шукати нові способи залучення відвідувачів [99].

Міжнародне визнання українських музеїв

Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків отримав престижну міжнародну нагороду *Outstanding Museum Practice Award* від *SIMAM* – премія, що присуджується за видатні музейні практики. Музей Ханенків було відзначено за *переосмислення своєї ролі під час війни*, зокрема за адаптацію експозиції та проекти з підтримки національної ідентичності [100].

Національний рекорд: найбільша площа картини

У Музеї сучасного українського мистецтва Корсаків (Луцьк) відкрили унікальний мистецький проєкт «*Космогонія*». Його центральним об'єктом є однойменна картина, яка стала найбільшим світовим живописом на полотні. Присутній на відкритті представник Національного реєстру рекордів України офіційно засвідчив встановлення Національного рекорду – «*Найбільша площа картини. Проєкт Космогонія*» – 2086,5 квадратних метрів. Художник родом з Горлівки Донецької області *Петро Антип* працював над цим полотном протягом двох років та використав понад дві тонни фарби. Презентацію картини доповнила імерсивна вистава, яка об'єднала відеоряд, що транслювався безпосередньо на живописному полотні, аудіозапис із викладенням міфів та теорій про зародження світу і його перебіг та художнє освітлення [101].

Цифрова трансформація

22 листопада в Києві відбулась конференція *«Презентація реєстру Музейного фонду України»* – підсумковий захід проєкту «Впровадження системи електронного обліку Музейного фонду України», що реалізується відповідно до меморандуму між Міністерством культури та стратегічних комунікацій України, Українським центром культурних досліджень та Фондом міжнародної солідарності, за підтримки уряду Республіки Польща. На сьогодні до електронного реєстру вже приєдналися понад 300 музеїв із 652. «Ми будемо систему, яка є доступною, зрозумілою і сучасною. При цьому, ми впроваджуємо її не лише для себе, а й як частину глобальної ініціативи захисту культурних цінностей», – повідомила заступниця міністра культури та стратегічних комунікацій з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Анастасія Бондар [102].

Відновлення втраченого

У 2024 році значний акцент було зроблено на оцифруванні музейних колекцій. Зокрема, інноваційний погляд на проблему відновлення художніх творів, викрадених під час російської окупації, продемонстрував *Херсонський художній музей імені Олексія Шовкуненка*. У межах ініціативи «Викрадене мистецтво» було представлено дві анімовані роботи митців: «Дівчина у вишиваній сорочці» Миколи Брянського – у зйомках взяла участь українська співачка Даша Астаф'єва, та картина «Щедрість» художника Миколи Писанка – цього разу героєм анімації став шеф-кухар і ресторатор Євген Клопотенко. Анімувати викрадені твори мистецтва для Херсонського музею взяли фольклористка Ярина Сізик та режисерка Марія Озірна (Маша Духовне Личко). Мета проєкту – не тільки робота з пам'яттю, щоб не забувати про втрачену спадщину, але й привернути увагу до інституції, яка потребує підтримки після розграбування російськими окупантами [103].

Інклюзивність та доступність музеїв

Українські музеї активно працювали над створенням інклюзивного середовища для відвідувачів з особливими потребами. Наприклад, в Івано-Франківському краєзнавчому музеї реалізовано проєкт *«Побачити скарби разом!»*, завдяки якому незрячі відвідувачі можуть на дотик «побачити» твори візуального мистецтва через спеціальні тифлографічні адаптації [104].

Міжнародна співпраця та обмін досвідом

Український інститут ініціював створення *деколонізаційного посібника для закордонних музеїв*, спрямованого на правильне визначення та опис культурної спадщини зі Східної Європи – з фокусом на Україні. Це перший посібник такого роду, який розробили спеціально для музеїв та закладів культурної спадщини в Україні, Великій Британії та по всьому світі, він,

зокрема, покликаний виявити приховані упередження та стереотипи, що виникли внаслідок колоніальної політики [105].

ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Ключові події та досягнення

- 5 грудня 2024 року *кобзарсько-лірницьке мистецтво України* було включено до *Реєстру належних практик з охорони нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО*. Це визнання підкреслює важливість традиції, яка передавалася через співи та гру на бандурі, кобзі чи лірі, зберігаючи історії та духовні цінності українського народу. Сьогодні ця традиція відроджується завдяки зусиллям ентузіастів та культурних діячів [48].

- Кабінет Міністрів України затвердив *Стратегію захисту документальної спадщини на період до 2027 року*. Документ передбачає модернізацію архівної справи, інтеграцію цифрових технологій та впровадження заходів для подолання наслідків російської агресії. Особливий акцент зроблено на *подоланні пострадянської моделі управління архівами та впровадженні європейських стандартів* [106].

- Наприкінці року, у грудні Генеральний штаб ЗСУ оголосив про створення спеціального *підрозділу із захисту культурної спадщини*. Він координуватиме зусилля щодо запобігання руйнуванню історичних пам'яток під час бойових дій. До його складу увійшли військовослужбовці з досвідом роботи в сфері культури, археології та історії [107; 108].

- *Українським культурним фондом (УКФ)* було підтримано 233 проекти, що значно перевищує показники попередніх років (32 проекти у 2022 році та 213 у 2023-му). Загальна сума інвестицій у культурні продукти склала 149 мільйонів гривень, а охоплення аудиторії – понад 3 мільйони осіб [109].

- *Другий Національний Форум амбасадорів культурної спадщини України* відбувся 10 жовтня в Івано-Франківську на базі інноваційного центру «Промприлад». Серед учасників: лідери громадських організацій, фахівці у сфері спадщини, культурні діячі та експерти з управління культурною та природною спадщиною. Мета форуму – презентація результатів проектів із захисту та збереження культурної спадщини, популяризація успішних моделей громадської участі та обговорення перспектив розвитку громад зі спадщиною [110].

Виклики, пов'язані з воєнними діями

- 20 грудня внаслідок російського ракетного удару по столиці було частково зруйновано *Костел святого Миколая* – унікальну пам'ятку національного значення. Внаслідок атаки постраждали фасад будівлі, центральний вітраж та шпилі. Вибухова хвиля також *пошкодила частину*

адміністративної будівлі Національного будинку органної та камерної музики, розташованого поруч [111; 112].

- Восени польський Краків став місцем проведення 7-го Форуму спадщини Середньовічної Європи, організованого Міжнародним центром культури, та Другої Академії спадщини для України. Зібрання відбулося в 70-ту річницю Гаазької конвенції, а ключовим контекстом події стала російсько-українська війна. Ольга Пахомова, керівниця відділу обліку об'єктів культурної спадщини МКІП, яка брала участь у заході, зокрема повідомила, що протягом року тривала **робота зі створення 3D-моделей та документування колекцій для збереження культурних цінностей**. Ці дії спрямовані на мінімізацію втрат та забезпечення відновлення культурної спадщини після завершення воєнних дій [113].

- У березні відбулося засідання робочої групи з розробки **проєкту Містобудівного кодексу України** за такими напрямками: визначення проблем збереження археологічної спадщини та шляхи їх вирішення; запровадження трирівневої системи охорони культурної спадщини та відповідальності за недотримання режимів охорони; формування національної політики у сфері реставрації та визначення окремих процедур для реставраційних робіт. Мета – створення ефективної системи управління та збереження культурної спадщини [114].

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА. ПРОМОЦІЯ ЧИТАННЯ

- Протягом року російські війська продовжували завдавати значних руйнувань бібліотечній інфраструктурі України. Так, 8 липня під час чергової масованої ракетної атаки **постраждало приміщення Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого** в Голосіївському районі Києва. Вибило всі вікна та частину дверей. На щастя, обійшлося без жертв, оскільки працівники завчасно спустилися в укриття [115].

- У межах проєкту **«Бібліотека українського воїна»** було зібрано понад 5 тисяч книг для бібліотек військових частин Збройних сил України та інших військових формувань. **Бібліотека імені Ярослава Мудрого** активно долучилася до реалізації цієї акції. Зокрема, у стінах бібліотеки відбувалися презентації, виставки та зустрічі з авторами, метою яких було зібрати книги для військових та підвищити обізнаність про важливість підтримки захисників України через культурні ініціативи [116].

- 30 вересня з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек у НБУ імені Ярослава Мудрого відбулася презентація документальної фотоекспозиції **«Бібліотеки Херсонщини: злочини росії проти культури України»**, реалізований командою Херсонської обласної наукової бібліотеки

імені Олесь Гончара за підтримки УКФ, яка продемонструвала масштаби культурного геноциду та руйнування української ідентичності під час війни [117].

- У Всеукраїнський день бібліотек Уповноважений із захисту державної мови *Тарас Кремень* закликав долучитися до відновлення знищених бібліотечних фондів і підтримати ініційований ним проєкт **«Вільні читають українською!»**. Завдяки ініціативі триває оновлення бібліотек, книжкових полиць, зокрема в укриттях, у Миколаївській, Херсонській, Запорізькій, Донецькій, Луганській, Харківській і Сумській областях [118].

- 23 жовтня 2024 року в Празі було підписано **Меморандум про співпрацю між Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого, Національною бібліотекою Чеської Республіки та Українською бібліотечною асоціацією**. Документ заклав основу для спільних зусиль у збереженні та відновленні бібліотечних фондів, пошкоджених внаслідок війни. У межах цієї співпраці Чехія передала Україні першу **мобільну станцію ARCHA1 для порятунку та консервації бібліотечних фондів**. Станцію обладнано сучасними засобами для очищення, дезінфекції, осушування та реставрації документів, пошкоджених через пожежі, затоплення або неналежні умови зберігання. Генеральний директор НБУ імені Ярослава Мудрого *Олег Сербін* підкреслив важливість цієї ініціативи, зазначивши, що сотні тисяч книг і документів були пошкоджені через бойові дії, і мобільна станція допоможе у їх відновленні [119; 120; 121].

Поповнення бібліотечних фондів

У 2024 році фонди українських публічних бібліотек поповнилися *137,5 тис.* нових книг, виданих за підтримки *УІК*. Це стало можливим завдяки проведенню другого мистецького конкурсу культурно-мистецьких проєктів, спрямованих на випуск книжкової продукції. У конкурсі взяли участь 32 видавництва, що реалізували 93 книжкових проєкти на суму *29,5 млн грн* [122].

Хабі цифрової освіти

Під час *Тижня цифрової грамотності* в бібліотеках було підбито підсумки конкурсу історій успіху відвідувачів *Хабів цифрової освіти*. На конкурс надійшло понад 200 історій від людей, які завдяки бібліотекам освоїли гаджети та інтернет, зробивши своє життя комфортнішим і сучаснішим. Представники 20 бібліотек-переможців отримали сучасні планшети для подальшого навчання українців цифровим навичкам. Заходи було реалізовано у співпраці з Українською бібліотечною асоціацією (УБА) та Міністерством цифрової трансформації України за фінансування Швеції в межах *«Проєкту підтримки Дія»*, реалізованого ПРООН в Україні. Нагородження відбулося на

щорічній конференції партнерів *Асоціації*, яка опікується розвитком мережі Хабів цифрової освіти [123].

Підтримка проєктів із промоції читання

УІК провів два мистецькі конкурси, спрямовані на організацію та проведення заходів із популяризації читання. Загалом було отримано 85 заявок, з яких 18 проєктів стали переможцями. Проєкт охопив 14 регіонів України, зокрема, за підтримки *УІК* відбулася низка літературних та музичних фестивалів, зустрічей із авторами, автограф-сесій тощо. *Український інститут книги* також забезпечив створення та поширення освітніх матеріалів і підготовку та вихід циклу статей про українські книжки на сторінках літературних медіа [124].

Національний тиждень дитячого читання

Щорічний захід пройшов 2–8 грудня під гаслом «Світло історій». У його межах відбувся онлайн-фестиваль «Сімейне читання», під час якого українські автори читали уривки своїх книжок. Видавництво «Ранок» долучилося до фестивалю, організованого *УІК*, провівши десять онлайн-заходів за участі таких українських письменників, як *Дара Корній*, *Юліта Ран*, *Галина Дерипаско* та інших [125].

РЕЛІГІЯ

- 20 серпня 2024 року Верховна Рада ухвалила закон «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій», який забороняє діяльність в Україні релігійних організацій, пов'язаних із РФ. Очільник держави **В. Зеленський** підписав цей документ 24 серпня [126; 127].

- Заборона діяльності релігійних організацій, пов'язаних із Росією, викликали міжнародний резонанс. Зокрема, представники російської православної церкви та деякі міжнародні організації, а також Папа Римський Франциск висловили занепокоєння щодо можливого обмеження релігійної свободи в Україні. Проте українська влада наголошує на необхідності таких заходів для забезпечення національної безпеки та духовної незалежності країни [128].

- Протягом року спостерігався активний процес переходу релігійних громад від УПЦ МП до ПЦУ. За даними Державної служби з етнополітики та свободи совісті, у 2024 році 218 громад здійснили такий перехід. Для порівняння, у 2023 році цей показник становив 471. Загалом, з моменту створення ПЦУ у 2018 році, тенденція до переходу громад з УПЦ МП до ПЦУ залишається стійкою.

- Особливо помітним процес переходу громад був на Львівщині, де до початку російської агресії в 2014 році налічувалося 66 релігійних громад,

підпорядкованих московському патріархату. Станом на 2024 рік, жодної такої громади не залишилося: 27 приєдналися до ПЦУ, а ще 27 припинили свою діяльність за власним рішенням [129].

НАЦМЕНШИНИ. ЗАКОРДОННІ УКРАЇНЦІ

Діяльність Світового Конгресу Українців (СКУ)

У діаспорній спільноті зазначили, що підсумки діяльності за 2024 рік охоплюють десятки подій, тисячі учасників, об'єднаних єдиною метою – сильний український світ.

- У лютому Конгрес українців організував *1024 демонстрації на всіх континентах*, привертаючи увагу до ситуації в Україні та мобілізуючи міжнародну підтримку.

- Пріоритетні напрями допомоги Збройним силам України були визначені у квітні, спільно з президентом України **В. Зеленським**, а на Саміті в Бухаресті – розробили стратегічну *Дорожню карту* для подальшої співпраці.

- Упродовж року організація системно долучалася до створення ефективного законодавства про множинне громадянство.

- За понад два роки існування ініціатива СКУ *Unite with Ukraine* передала на фронт *194 БПЛА* та *1865 FPV* на суму понад *60 мільйонів доларів*.

- Рік приніс *втрати* – перший Віцепрезидент СКУ Стефан Романів, внесок якого мав вплив на кілька поколінь українців [130; 131].

Засідання Експертної ради з питань національних меншин та корінних народів

Засідання відбулося 13 листопада під головуванням Представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини *Олександра Осінова*. Було підбито підсумки співпраці з міжнародними партнерами, зокрема з Радою Європи та Офісом Верховного Комісара ОБСЄ у справах національних меншин. Ключовим досягненням стало видання *Спеціальної доповіді щодо дотримання прав національних меншин та корінних народів в умовах збройної агресії російської федерації проти України*. Документ містить 75 рекомендацій для органів влади щодо вдосконалення законодавства та державної політики у цій сфері.

Культурні заходи та ініціативи, спрямовані на інтеграцію та підтримку національних меншин:

- Фестиваль грецької культури «*Панаір*» – сприяв збереженню та популяризації грецької культурної спадщини в Україні.

- Форум національних меншин «*Європейська перспектива, діалог, захист прав*» – платформа для обговорення актуальних питань та обміну досвідом між представниками різних національних спільнот.

- Всеукраїнський науково-практичний форум *«Греки України: збереження ідентичності в умовах російської агресії»* – аналіз суспільно-політичних, історико-культурних та мовних аспектів життя грецької спільноти в Україні.

- Всеукраїнський форум польської національної меншини *«Поляки України: спільний голос, жива спадщина»* – обговорення питань збереження польської культурної спадщини та підтримки польської спільноти в Україні.

Підтримка міжнародних партнерів

Україна отримала значну підтримку від міжнародних організацій у сфері захисту прав національних меншин. Співпраця з Радою Європи та Офісом Верховного Комісара ОБСЄ у справах національних меншин дозволила реалізувати масштабні ініціативи, спрямовані на просування рівних прав для всіх громадян України та інтеграцію культурної спадщини національних меншин у суспільне життя [132].

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

- Кабінет Міністрів України схвалив розпорядження щодо комунікаційної підтримки *Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору до 2030 року*. На важливості підвищення обізнаності громадськості про безбар'єрність окремо наголошувало Міністерство культури та стратегічних комунікацій. Документ охоплює фізичну, інформаційну, цифрову, суспільну, освітню та економічну безбар'єрність, передбачаючи активну співпрацю з громадськими організаціями, а також включає прогнозування комунікаційних ризиків і шляхи їх подолання [133].

- Реалізовано низку інклюзивних культурних ініціатив за участю **першої леді О. Зеленської**. Зокрема, *Фундація Олени Зеленської* організувала інтерактивну різдвяну виставу *«Говорять ті, що слухали вічність»* на території Національного заповідника «Софія Київська». Захід відбувся 20–29 грудня і поєднав історичну тематику з сучасними технологіями, створюючи інклюзивний простір для всіх відвідувачів. За 10 днів показу дійство, покликане популяризувати українську історію серед молоді, відвідали понад 4 тисячі глядачів, серед яких були прийомні родини та діти, якими опікуються громадські організації. Ця вистава стала першим культурним проектом такого масштабу від *Фундації Олени Зеленської*, заклавши основу для майбутніх ініціатив, спрямованих на розвиток інклюзивного культурного простору в Україні [134; 135].

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

П'ятий Міжнародний форум культурної дипломатії

Захід проходив у жовтні в Києві Міжнародний форум культурної дипломатії, який об'єднав експертів з різних країн для обговорення ролі культури в міжнародних відносинах. **Перша леді України О. Зеленська** наголосила на важливості культурної дипломатії в сучасних умовах, підкресливши необхідність відмежування української культурної спадщини від російського впливу [136].

Захист культурної спадщини та боротьба з дезінформацією

У 2024 році питання збереження української культурної спадщини та боротьби з російською пропагандою залишалися ключовими темами міжнародної культурної дипломатії. Міністр **М. Точицький** під час зустрічі з послами G7 окреслив три основні напрями плану дій: *захист та відновлення історичних об'єктів, протидія дезінформації та промоція українських культурних продуктів на міжнародному рівні*. «Ця війна – це спроба повністю знищити українську ідентичність. росія воює не лише за територію, а й проти наших митців, проти нашої культури», – наголосив очільник відомства, нагадавши, що *понад 1 600 об'єктів культурної спадщини було зруйновано або пошкоджено, а 1 700 000 музейних експонатів залишаються на окупованих територіях* [137].

Культурна платформа «Україна відкрита світу»

Платформа об'єднала експертів у галузі кінематографа, культурної дипломатії та міжнародної промоції української культури. Основні теми дискусій – залучення іноземних інвестицій у культурні проєкти та створення успішних експортних культурних ініціатив. На відкритті голова МКСК **М. Точицький** наголосив на ролі культури як *символу незламності під час війни та основи для відновлення після перемоги*. За підсумками Форуму було напрацьовано рекомендації для уряду щодо фінансування культурних інституцій та розширення міжнародних проєктів [138].

Підтримка та партнерство

- У березні в ЮНЕСКО оголосили про фінансову підтримку 14 українських культурних проєктів на загальну суму 140 тисяч доларів США. Ці проєкти, обрані з 129 заявок, спрямовані на збереження та популяризацію української культурної спадщини, а також на підтримку митців та культурних інституцій у різних регіонах країни [139].

- Посол Італії **Карло Формоза** підкреслив готовність Італії допомогти Україні розвинути культурний вплив на світовій арені та підтримати збереження спадщини.

- Посолка Канади **Наталка Цмоць** наголосила на тому, що російська дезінформація – це глобальна загроза, яка потребує спільних зусиль для протидії.

- Посол Великої Британії *Мартін Гарріс* заявив про важливість включення українського культурного продукту в європейський культурний простір [140].

Міжнародна конференція-шоукейс «Культурні відносини України та ЄС: підсумки 2024 року»

Організовану Національним бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні подію було присвячено підбиттю підсумків участі українських організацій у програмі «Креативна Європа» протягом 2023–2024 років, презентації успішних проєктів та обговоренню актуальних можливостей для розвитку культури й креативності в Україні. Учасники мали змогу дізнатися про досвід подання грантових заявок, пошук міжнародних партнерів та реалізацію ініціатив, а також ознайомитися з відкритими конкурсами програми, доступними для України [141].

Співпраця з міжнародними культурними інституціями

Протягом року українські культурні організації посилили співпрацю з міжнародними партнерами, такими як *Goethe-Institut* та *House of Europe*, що сприяло обміну досвідом, реалізації спільних проєктів та інтеграції української культури у світовий контекст.

Підтримка українських митців на міжнародній арені

Завдяки грантовим можливостям програми «Креативна Європа» та інших міжнародних ініціатив, українські художники, музиканти та інші діячі культури отримали можливість презентувати свої роботи на міжнародних платформах, що сприяло популяризації українського мистецтва у світі [141].

ВИКЛИКИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ РІШЕНЬ

- Фінансові обмеження залишаються однією з ключових проблем українського культурного сектору. Культурним проєктам в Україні часто *бракує довгострокової фінансової підтримки з боку уряду та приватного сектору*. Очільник МКСК *М. Точицький* неодноразово заявляв про плани залучати бізнес до підтримки культури. Наразі більшість витрат залишаються на плечах самих митців та представників культурного сектору. Міжнародне представлення вимагає значних інвестицій, зокрема і в логістику, маркетинг і презентацію. На таких умовах конкурувати з митцями на Заході, які мають достатнє фінансування, значно складніше.

- Український культурний продукт часто змушений протистояти стереотипам та спотвореному сприйняттю зарубіжною аудиторією, яка подекуди розглядає Україну лише крізь призму війни або як частину пострадянського простору, що затьмарює її унікальну культурну ідентичність.

- Українські митці та інституції ще не стали регулярними учасниками престижних світових мистецьких ярмарків, фестивалів чи виставок. Чимало

культурних закладів не мають змоги здійснювати міжнародне співробітництво чи демонструвати свою роботу на глобальному рівні. Війна Росії в Україні призвела також і до витоку талантів – талановиті професіонали іноді залишають Україну в пошуках кращого фінансування та кар’єрних можливостей.

Як і сто років тому, росія вбиває українських письменників, перекладачів, музикантів, акторів, художників. Вона знищує історичні пам’ятки і твори мистецтва. Але хочеться вірити, що 2025 рік стане переможним для України, а тому і для її культури, в якій уже заплановано багато кінопрем’єр, презентацій цікавих видань і кільканадцять фестивалів. «Життя триває... Точиться війна...» [1; 19].

Список літератури

1. Нестелєєв М. Культурні підсумки 2024 року [Електронний ресурс] / Максим Нестелєєв // Український тиждень. – 2025. – 1 січ. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/kulturni-pidsumky-2024-roku/> (дата звернення: 04.03.2025).

2. Кабмін перейменував Мінкультури та Мінрозвитку [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/231918/2024-09-09-kabmin-pereymenuvav-minkultury-ta-minrozvytku/> (дата звернення: 04.03.2025).

3. Семенюта І. Наталія Лигачова: «Культура під час війни є найбільшим полем, де можна будувати стратегічні наративи» [Електронний ресурс] / Ірина Семенюта. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/236115/2024-12-18-nataliya-lygachova-kultura-pid-chas-viyny-ie-naubilshym-polem-de-mozhna-buduvaty-strategichni-naratyvu/> (дата звернення: 04.03.2025).

4. Львівська область першою в Україні повністю завершила процес декомунізації [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/dekomunizaciya-v-ukrajini-lvivska-oblast-pershoyu-v-ukrajini-povnistyu-zavershila-proces-50388425.html> (дата звернення: 04.03.2025).

5. Чеботнікова І. Скинули всіх бовванів: одна з областей повністю завершила декомунізацію [Електронний ресурс] / Ірина Чеботнікова. – Текст. дані. – Режим доступу: https://24tv.ua/dekomunizatsiya-ukrayini-odna-oblastey-povnistyu-zavershila-protses_n2484328 (дата звернення: 04.03.2025).

6. Президент представив у Верховній Раді внутрішній План стійкості з 10 пунктів [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://novyny.kr.ua/politics/2024/11/19/231801.html> (дата звернення: 04.03.2025).

7. Точицький презентував іноземним дипломатам стратегію Культурного суверенітету [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3934507-tocickij-prezentuvav-inozemnim-diplomatam-strategiu-kulturnogo-suverenitetu.html> (дата звернення: 04.03.2025).

8. Ліпич О. Культурний суверенітет: Зеленський анонсував збільшення виробництва українського контенту [Електронний ресурс] / Ольга Ліпич. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/kulturnij-suverenitet-zelenskij-anonsuvav-zbilshennya-virobnitstva-ukrainskogo-kontentu.htm> (дата звернення: 04.03.2025).

9. Данькова Н. Десять головних подій на медіаринку 2024-го [Електронний ресурс] / Наталія Данькова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/rinok/article/236421/2024-12-27-desyat-golovnykh-podiy-na-mediarynku-2024-go/> (дата звернення: 04.03.2025).

10. Темпи українізації уповільнилися, зокрема через зросійщення медіапростору – Креміль [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://unn.ua/news/tempy-ukrainizatsii-upovilnylys-zokrema-cherez-zrosiishchennia-mediaprostoru-kremin> (дата звернення: 04.03.2025).

11. Мовному омбудсмену у 2024 році надійшло на 37% менше скарг про порушення мовного законодавства, ніж роком раніше [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/general/1039591.html> (дата звернення: 04.03.2025).

12. У 2024 українці скаржилися на порушення мовного закону понад 2 тисячі разів [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/u-2024-ukraintsi-skarzhylysia-na-porushennia-movnoho-zakonu-ponad-2-tysiachi-raziv/> (дата звернення: 04.03.2025).

13. Городнича К. Чергове «несеться». Реакція на мовний скандал з Ларисою Кадочниковою [Електронний ресурс] / Катерина Городнича. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://antonina.detector.media/sotsmerezhi/post/225514/2025-01-14-chergove-nesetsya-reaktsiya-na-movnyy-skandal-z-larysoyu-kadochnikovoyu/> (дата звернення: 04.03.2025).

14. Uablocklist: 3 50 найвідвідуваніших сайтів з відеоконтентом в Україні 8 – піратські [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ms.detector.media/internet/post/37179/2025-01-10-uablocklist-z-50-payvidviduvanishykh-saytiv-z-videokontentom-v-ukraini-8-piratski/> (дата звернення: 04.03.2025).

15. Україна – серед лідерів за споживанням піратського контенту: результати дослідження [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.rayon.in.ua/news/769757-ukraina-sered-lideriv-za-spozhyvannyam-piratskogo-kontentu-rezultati-doslidzhennya> (дата звернення: 04.03.2025).

16. S.T.A.L.K.E.R. 2: як відеогра популяризує Україну та ЗСУ на весь світ [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3931357-stalker-2-ak-videogra-popularizue-ukrainu-ta-zsu-na-ves-svit.html> (дата звернення: 04.03.2025).

17. Оголошено переможців World Press Photo 2024, серед лауреатів українка Юлія Кочетова [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.nv.ua/ukr/art/world-press-photo-2024-ogolosheno-peremozhciv-fotokonkursu-sered-laureativ-ukrajinka-yuliya-kochetova-50411138.html> (дата звернення: 04.03.2025).

18. Українка Олена Гром стала фотографом року за версією Los Angeles Photo Curator. – Олена Ярема [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/237070/2025-01-14-ukrainka-olena-grom-stala-fotografom-roku-za-versiieyu-los-angeles-photo-curator/> (дата звернення: 04.03.2025).

19. Тарасова Д. Українська культура на міжнародній арені: 2024 рік у фактах та цифрах [Електронний ресурс] / Дар'я Тарасова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://espresso.tv/kultura-ukrainska-kultura-na-mizhnarodniy-areni-2024-rik-u-faktakh-ta-tsifrah> (дата звернення: 04.03.2025).

20. За джинси, натхненні Чубаккою. Українська дизайнерка Ксенія Шнайдер отримала престижну нагороду від зоозахисної організації PETA [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.nv.ua/ukr/krasota-i-moda/ukrajinska-dizaynerka-kseniya-shnayder-otrimala-premiyu-zoozahisnikiv-peta-za-hutryani-dzhinsi-foto-50451579.html> (дата звернення: 04.03.2025).

21. Самборська Ю. Ілюзія театрального ренесансу, рік 2024-й [Електронний ресурс] / Юлія Самборська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/CULTURE/iljuzija-teatralnoho-renesansu-rik-2024-j.html> (дата звернення: 04.03.2025).

22. Веселовська Г. Український театр у 2024 році: ризики, втрати і перемоги [Електронний ресурс] / Ганна Веселовська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/ukrainskyj-teatr-u-2024-rotsi-ryzyky-vtraty-i-peremohy/> (дата звернення: 04.03.2025).

23. Бичай Р., Колесниченко Т. Підсумки 2024 року в цифрах [Електронний ресурс] / Роксолана Бичай, Тетяна Колесниченко. – Текст. дані. –

Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/pidsumky-roku-2024/33258143.html> (дата звернення: 04.03.2025).

24. Театр ім. Франка покаже «Конотопську відьму» у Хмельницькому, Вінниці і Луцьку [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/culture/2024/07/09/623291_teatr_im_franka_pokazhe_konotopsku.html (дата звернення: 04.03.2025).

25. Веселовська Г. Вистава «Отелло»: контури сучасної війни Український тиждень. – 2024. – 30 груд. [Електронний ресурс] / Ганна Веселовська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/vystava-otello-kontury-suchasnoi-vijny/> (дата звернення: 04.03.2025).

26. Пушнова Т., Ліннік Ю. Переможці театральної премії ГРА 2024 [Електронний ресурс] / Тетяна Пушнова, Юлія Ліннік. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/peremozhci-teatralnoji-premiji-gra-2024-305174/> (дата звернення: 04.03.2025).

27. Фестиваль «Starytskiy Theatre Fest-2024» запрошує поціновувачів театрального мистецтва [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://km-oblrada.gov.ua/festyval-starytskiy-theatre-fest-2024-zaproshuye-rozcinovuvachiv-teatralnogo-mystecztva/> (дата звернення: 04.03.2025).

28. Хижа І., Антошевська Я. Після п'яти років перерви у Хмельницькому стартує всеукраїнський театральний фестиваль «Starytskiy theatre fest–2024» [Електронний ресурс] / Ірина Хижа, Ярослава Антошевська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/khmelnyskiy/854463-pisla-pati-rokiv-perervi-u-hmelnickomu-startue-vseukrainskij-teatralnij-festival-starytskiy-theatre-fest-2024/> (дата звернення: 04.03.2025).

29. Валентина Григоренко ГРА ідентичності: міжнародне журі назвало кращі українські театральні вистави. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3937/2006/186949/> (дата звернення: 04.03.2025).

30. Горлач П. Навчать писати п'єси та грати на сцені: запускають проєкт «Театр ветеранів» – як взяти участь [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/732015-navcat-pisati-pesi-ta-grati-na-sceni-zapuskaut-proekt-teatr-veteraniv-ak-vzati-ucast/> (дата звернення: 04.03.2025).

31. Лотошников О. Маріупольський театр завітав у Дніпро з прем'єрою [Електронний ресурс] / Олег Лотошников. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://opentv.media/ua/mariupolskij-teatr-zavitav-u-dnipro-z-prem-ieroju> (дата звернення: 04.03.2025).

32. Theatrical Ramstein: Донецький драмтеатр в Ужгороді об'єднує світову театральну спільноту на підтримку України [Електронний ресурс]. –

Текст. дані. – Режим доступу: <https://varosh.com.ua/noviny/theatrical-ramstein-doneczkyj-dramteatr-v-uzhgorodi-ob-yednuye-svitovu-teatralnu-spilnotu-na-pidtrymku-ukrayiny/> (дата звернення: 04.03.2025).

33. Перепечон Д., Приступа К. Перекрили дах та відновили глядацьку залу: Чернігівський облмуздрамтеатр через рік після обстрілу [Електронний ресурс] / Дарина Перепечон, Катерина Приступа. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/chernihiv/816385-perekrili-dah-ta-vidnovili-gladacku-zalu-cernigivskij-oblmuzdramteatr-cerez-rik-pisla-obstrilu/> (дата звернення: 04.03.2025).

34. Наша музика має лунати на провідних сценах у виконанні закордонних зірок – керівниця «Київської камерати» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3905406-nasa-muzika-mae-lunati-na-providnih-scenah-u-vikonanni-zakordonnih-zirok-kerivnica-kiiivskoi-kamerati.html> (дата звернення: 04.03.2025).

35. Сумський театр Щепкіна адаптує вистави для людей із порушеннями зору: у чому рішення [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://rubryka.com/2024/06/14/sumskij-teatr-shhepkina-adaptuye-vystavy-dlya-lyudej-iz-porushennyamy-zoru-u-chomu-rishennya/> (дата звернення: 04.03.2025).

36. Українські композитори на культурному фронті (травень 2024) [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://composersukraine.org/index.php?id=27&tx_ttnews%5Btt_news%5D=331&cHash=4e186f678d4ce77f905e0218bb677a0d (дата звернення: 04.03.2025).

37. Українські композитори на культурному фронті (березень 2024) [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://composersukraine.org/index.php?id=27&tx_ttnews%5Btt_news%5D=328&cHash=c54a65c745fd4fd06b556d49a058a9f5 (дата звернення: 04.03.2025).

38. Дипломатична місія української класики [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/koncertniy-turkijivskoji-kamerati-po-ssha-vistupi-v-carnegie-hall-i-kennedy-centre-50408395.html> (дата звернення: 04.03.2025).

39. Український альбом номінували на «музичний Оскар» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3870902-ukrainskij-albom-nominuvali-na-muzicnij-oskar.html> (дата звернення: 04.03.2025).

40. Перун В. Альбом українського бароко став переможцем премії REMA Awards: композиції виконав вокальний ансамбль Partes [Електронний ресурс] / Віра Перун. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/culture/2024/06/05/617197_albom_ukrainskogo_baroko_stav.html (дата звернення: 04.03.2025).

41. Українська барокова музика – у шортлисті премії REMA. Це як «Оскар» для ранньої музики [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.platfor.ma/ukrayinska-barokova-muzyka-u-shortlysti-premiyi-rema-tse-yak-oskar-dlya-rannoji-muzyky/> (дата звернення: 04.03.2025).

42. Климковецький М. Український скрипаль Дмитро Удовиченко переміг на конкурсі імені королеви Єлизавети [Електронний ресурс] / Маркіян Климковецький. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/lifestyle/225202-ukrayinskyu-skrypal-dmytro-udovychenko-peremih-na-konkursi-imeni-korolevy-yelyzavety> (дата звернення: 04.03.2025).

43. Український скрипаль Дмитро Удовиченко переміг у конкурсі імені королеви Єлизавети і відмовився потиснути руку росіянину у журі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.nv.ua/ukr/art/ukrajinskiy-skrupal-dmitro-udovichenko-peremig-u-konkursi-imeni-korolevi-yelizaveti-vperesh-v-istoriji-50424027.html> (дата звернення: 04.03.2025).

44. Нагородження переможців Національного рейтингу Укрінформу «Інфобум-класична музика 2024» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3952175-nagorodzenna-peremozciiv-nacionalnogo-rejtingu-ukrinformu-infobumklasicna-muzika-2024.html> (дата звернення: 04.03.2025).

45. Teresa & Maria — все, що варто знати про пісню-тріумфатора 2024 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/894901-teresa-maria-vse-so-var-to-znati-pro-pisnu-triumfatora-2024/> (дата звернення: 04.03.2025).

46. Яніна К. Майже 500 млн стрімів: названо українську співачку, чії треки найбільше слухали у 2024 році [Електронний ресурс] / Каріна Яніна. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/lite/music/mayzhe-500-mln-strimiv-nazvano-ukrajinsku-spivachku-chiji-treki-naubilshe-sluhali-u-2024-roci-12871884.html> (дата звернення: 04.03.2025).

47. Горлач П. Понад 24 тисячі україномовних пісень та 116 днів безперервної музики: дослідження музичної індустрії від NUAM [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/926453-ponad-24-tisaci-ukrainomovnih-pisen-ta-116-dniv-bezperervnoi-muziki-doslidzenna-muzicnoi-industrii-vid-nuam/> (дата звернення: 04.03.2025).

48. Україна в центрі уваги: визначні культурні події 2024 року [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ua.news.ua/ukraine/ukrayina-v-tsentri-uvagy-vyznachni-kulturni-podiyi-2024-roku> (дата звернення: 04.03.2025).

49. Премія «Оскар», обстріл «Фактор-Друк», найбільша картина світу: культурні підсумки 2024 року [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://kultura.rayon.in.ua/news/771929-premiya-oskar-obstril-faktor-druk-naubilsha-kartina-svitu-kulturni-pidsumki-2024-roku> (дата звернення: 04.03.2025).

50. NV. Від «Оскара» до 33 костюмів для Бейонсе. 15 яскравих досягнень українців у 2024 році, про які варто знати [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/kultura/pidsumki-2024-roku-dosyagnennya-ukrajinciv-u-kino-muzici-modi-mistectvi-foto-video-treyler-50477982.html> (дата звернення: 04.03.2025).

51. Тимошенко Г. Клавдія Петрівна, MONATIK та інші: герої премії MUZVAR AWARDS 2024 [Електронний ресурс] / Ганна Тимошенко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ktoday.com.ua/33460/klavdiya-petrivna-monatik-ta-inshi-geroyi-premiyi-muzvar-awards-2024/> (дата звернення: 04.03.2025).

52. Рік у мистецтві: куратори і художники про 2024 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://artslooker.com/rik-u-mystetstvi-kuratoru-i-khudozhnyku-pro-2024/> (дата звернення: 04.03.2025).

53. Карманська Ю. Орган із російських ракет та караоке зі звуками тривоги. Україна як ніколи широко представлена на Венеційській бієнале – п'ять вражаючих робіт [Електронний ресурс] / Юлія Карманська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://forbes.ua/lifestyle/organ-z-rosiyskikh-raket-ta-karaoke-zi-zvukami-trivogi-ukraina-yak-nikoli-shiroko-predstavlena-na-venetsiyskiy-bienale-ryat-vrazhayuchikh-robit-26042024-20735> (дата звернення: 04.03.2025).

54. Бовсуновська К. На виставці у Венеції українські представники розмістили карту бомбосховищ міста [Електронний ресурс] / Карина Бовсуновська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/world/veneciyska-biyenale-ukrajinskiy-pavilyon-rozdaye-kartu-bomboshovishch-mista-12610662.html> (дата звернення: 04.03.2025).

55. Яковленко К. Мистецтво, колоніалізм та гроші: 7 питань до кураторів Національного павільйону України на Венеційській бієнале [Електронний ресурс] / Катерина Яковленко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/755697-mistectvo-kolonializm-ta-grosi-7-pitan-do-kuratoriv-nacionalnogo-paviljonu-ukraini-na-venetsijskij-bienale/> (дата звернення: 04.03.2025).

56. Яковенко І. Проєкт українського мистецького об'єднання представлятиме Польщу на Венеційській бієнале-2024 [Електронний ресурс] / Ірина Яковенко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.village.com.ua/village/culture/culture-news/346551-proekt-ukrayinskogo-mitetskogo-ob-ednannya-predstavlyatime-polschu-na-venetsiyskiy-bienale-2024> (дата звернення: 04.03.2025).

57. Каравай А. Щирі вітання з України [Електронний ресурс] / Альона Каравай. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://artslooker.com/shchyrivittannia-z-ukrainy/> (дата звернення: 04.03.2025).

58. Заблоцька А. Повернути своїх. Зеленські відкрили виставку української авангардистки Екстер у США [Електронний ресурс] / Анастасія Заблоцька. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/v-ssha-podruzzhzha-zelenskih-vidkrilo-vistavku-oleksandri-ekster-303919/> (дата звернення: 04.03.2025).

59. Горлач П. Олександра Екстер в Українському музеї Нью-Йорка: виставку відкрив Володимир Зеленський [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/843595-oleksandra-ekster-v-ukrainskomu-muzei-nu-jorka-vistavku-vidkriv-volodimir-zelenskij/> (дата звернення: 04.03.2025).

60. Виставка: унікальний погляд на спадщину Олександри Екстер [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://np.pl.ua/2024/06/vykradene-mystetstvo-khersonskyy-muzej-vidtvoryv-kartynu-shcho-buly-vykradeni-pid-chas-okupatsii/> (дата звернення: 04.03.2025).

61. Заблоцька О. У США відбудеться перша соло-виставка української авангардистки Олександри Екстер [Електронний ресурс] / Оксана Заблоцька. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/812017-u-ssa-vidbudetsa-persa-solo-vistavka-ukrainskoi-avangardistki-oleksandri-ekster/> (дата звернення: 04.03.2025).

62. Нестелєєв М. Після Горської [Електронний ресурс] / Максим Нестелєєв. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/pislia-horskoi/> (дата звернення: 04.03.2025).

63. Горлач П. Понад 51 тисяча людей відвідала виставку «Борівітер», присвячену життю й творчості мисткині Алли Горської [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/735697-ponad-51-tisaca-ludej-vidvidala-vistavku-boriviter-prisvacenu-zittu-j-tvorcosti-mistkini-alli-gorskoi/> (дата звернення: 04.03.2025).

64. Виставка: унікальний погляд на спадщину Олександри Екстер [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://np.pl.ua/2024/06/vykradene-mystetstvo-khersonskyy-muzej-vidtvoryv-kartynu-shcho-buly-vykradeni-pid-chas-okupatsii/> (дата звернення: 04.03.2025).

65. Бакієва М. «Кожен із нас – на своїй території болю». Саша Курмаз порушує питання вшанування пам'яті загиблих у своєму перформансі [Електронний ресурс] / Марина Бакієва. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://donttakefake.com/kozhen-iz-nas-na-svoyij-terytoriyi-bolyu-sasha-kurmaz->

pidnimaye-pytannya-vshanuvannya-ram-yati-zagyblyh-u-svoyemu-performansi/
(дата звернення: 04.03.2025).

66. Корнейчук Л., Костенко К. Підсумки 2024: ключове за рік в українському мистецтві [Електронний ресурс] / Ліза Корнейчук, Катерина Костенко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://artslooker.com/pidsumky-2024-kliuchove-za-rik-v-ukrainskomu-mystetstvi/> (дата звернення: 04.03.2025).

67. Буняк В. Кінофестиваль «Молодість» оголосив повний перелік українських фільмів, які беруть участь у цьогорічних програмах [Електронний ресурс] / Валерія Буняк. – 2023. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/218079/2023-10-14-kinofestyval-molodist-ogolosyv-povnuu-perelik-ukrainskykh-filmiv-yaki-berut-uchast-u-tsogorichnykh-programakh/> (дата звернення: 04.03.2025).

68. Яворська Т. Червоною доріжкою – на протезах: учасники української делегації Граднови-Савицькі розповіли, як підіймали тему російської агресії на Венеційському кінофестивалі [Електронний ресурс] / Тетяна Яворська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://espresso.tv/kino-chervonoju-dorizhkoju-na-protezhakh-uchasniki-ukrainskoi-delegatsii-gradnovi-savitski-rozprovili-yak-pidiymali-temu-rosiyskoi-agresii-na-venetsiyskomu-kinofestivali/> (дата звернення: 04.03.2025).

69. Куришко Д. Фільм «Будинок "Слово»». Що правда, а що вигадка [Електронний ресурс] / Діана Куришко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cn0rny48znjo> (дата звернення: 04.03.2025).

70. Абрамова А. Довженко-Центр заявив, що тепер не може «захищатися від знищення». Що вирішив суд? [Електронний ресурс] / Анетт Абрамова. – 2024. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/suspilstvo/234814-dovzenko-tsentr-zaiavyv-shcho-teper-ne-moze-zakhyshchatysia-vid-znyshchennia-shcho-vyrishyv-sud> (дата звернення: 04.03.2025).

71. Підсумки 2024 року від Держмистецтв [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://arts.gov.ua/pidsumky-2024-roku-vid-derzhmystecztv/> (дата звернення: 04.03.2025).

72. У 2024 в Україні майже не змінилися книжкові тиражі порівняно з 2023 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/u-2024-v-ukraini-majzhe-ne-zminylysia-knyzhkovi-tyrazhi-porivniano-z-2023/> (дата звернення: 04.03.2025).

73. Тимошенко Г. Книжковий рік–2024: які жанри та автори підкорили українських читачів? [Електронний ресурс] / Ганна Тимошенко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ktoday.com.ua/35574/knyzhkovyj-rik-2024-yaki-zhanry-ta-avtory-pidkoryly-ukrayinskyh-chytachiv/> (дата звернення: 04.03.2025).

74. Большакова А. Український ПЕН оголосив перелік найкращих книжок 2024 року [Електронний ресурс] / Анастасія Большакова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/naukrashchi-knizhki-2024-roku-za-versiyeyu-ukrajinskogo-pen-305618/> (дата звернення: 04.03.2025).

75. Кузьміна А., Бойко О. Переклади знову витіснили українських авторів, але не всіх: бестселери-2024 [Електронний ресурс] / Анастасія Кузьміна, Олеся Бойко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/pereklady-znovu-vytisnyly-ukrainskykh-avtoriv-ale-ne-vsikh-bestselery-2024/> (дата звернення: 04.03.2025).

76. Найкращий український нон-фікшн 2024 року [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/najkrashchyj-ukrainskyj-non-fikshn-2024-roku-vybir-chytomo/> (дата звернення: 04.03.2025).

77. Стали відомі лауреати Всеукраїнської літературної премії імені Павла Тичини за 2024 рік [Електронний ресурс] // Українська літературна газета – 2025. – 23 січ. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://litgazeta.com.ua/news/staly-vidomi-laureaty-vseukrainskoi-literaturnoi-premii-imeni-pavla-tychyny-za-2024-rik/> (дата звернення: 04.03.2025).

78. Кабацій М. Лауреатом Премії Шевельова 2024 року став Мирослав Лаюк [Електронний ресурс] / Марія Кабацій. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/premiya-shevelova-nazvali-naukrashchuknigu-ese-2024-roku-305429/> (дата звернення: 04.03.2025).

79. Олег Челяк Сашко Дерманський, Галина Вдовиченко, Іван Андрусак – серед номінантів премії Астрід Ліндгрєн 2025 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/861063-sasko-dermanskiy-galina-vdovichenko-ivan-andrusak-sered-nominantiv-premii-astrid-lindgren-2025/> (дата звернення: 04.03.2025).

80. Книжковий арсенал 2024 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://book.artarsenal.in.ua/arhiv/2024-2/festyval-2024/> (дата звернення: 04.03.2025).

81. Заблоцька О. «Книжковий Арсенал–2024» відвідало 35 тисяч людей. Це більше, ніж минулого року [Електронний ресурс] / Оксана Заблоцька. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/760455-knizkovij-arsenal-2024-vidvidalo-35-tisac-ludej-ce-bilse-niz-minulogo-roku/> (дата звернення: 04.03.2025).

82. Максимець М. 35 тисяч відвідувачів та понад 160 подій: як пройшов Книжковий Арсенал 2024? [Електронний ресурс] / Марічка Максимець. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://liroom.com.ua/news/knyzhkovyi-arsenal-pidsumky/> (дата звернення: 04.03.2025).

83. Книжковий Арсенал–2024 відвідали 35 тисяч людей [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/knyzhkovyj-arsenal-2024-vidvidaly-35-tysiach-liudej/> (дата звернення: 04.03.2025).

84. Головань Д. KyivBookFest–2024: що із продажами і бестселерами? [Електронний ресурс] / Дарина Головань. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/kyivbookfest-2024-shcho-iz-prodazhamy-i-bestseleramy/> (дата звернення: 04.03.2025).

85. Нестелеєв М. KyivBookFest–2024: менше покупців, більше учасників [Електронний ресурс] / Максим Нестелеєв. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/kyivbookfest-2024-menshe-pokuptsiv-bilshe-uchasnykiv/> (дата звернення: 04.03.2025).

86. Большакова А. Рушді, Співак, Господінов: 31-й Форум Видавців оголосив зіркових гостей та програму [Електронний ресурс] / Анастасія Большакова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/ogolosili-datu-provedennya-i-golovnu-temu-lviv-bookforum-303151/> (дата звернення: 04.03.2025).

87. Вздульська В., Медвідь М., Макарик В. Що відбувалося в українській дитячій літературі: головні здобутки та виклики 2024 року [Електронний ресурс] / Валя Вздульська, Вікторія Медвідь, Віталіна Макарик. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/shcho-vidbuvalosia-v-ukrainskij-dytiachij-literaturi-holovni-zdobutky-ta-vyklyky-2024-roku/> (дата звернення: 04.03.2025).

88. Кузьміна А., Бойко О. Переклади знову витіснили українських авторів, але не всіх: бестселери–2024 [Електронний ресурс] / Анастасія Кузьміна, Олеся Бойко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/pereklady-znovu-vytisnyly-ukrainskykh-avtoriv-ale-ne-vsikh-bestselery-2024/> (дата звернення: 04.03.2025).

89. Павлюк А. Дивозвірі та самозаспокоєння: «Читомо» назвало найкращі українські дитячі книжки 2024 року [Електронний ресурс] / Альона Павлюк. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/naykrashchi-ukrajinski-dityachi-knizhki-2024-spisok-vid-chytomo-305172/> (дата звернення: 04.03.2025).

90. Вздульська В., Медвідь М., Макарик В. Найкращі українські підліткові книжки–2024 – вибір «Читомо» [Електронний ресурс] / Валя Вздульська, Вікторія Медвідь, Віталіна Макарик. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/najkrashchi-ukrainski-pidlitkovi-knyzhky-2024-vybir-chytomo/> (дата звернення: 04.03.2025).

91. Станіслав Асєєв отримав міжнародну премію у Данії [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/stanislav-asieiev-otrymav-mizhnarodnu-premiuu-u-danii/> (дата звернення: 04.03.2025).

92. Ольгу Скрипник та Станіслава Асєєва нагородили премією Freedom Award–2024 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3949660-olgu-skripnik-ta-stanislava-aseeva-nagorodili-premieu-freedom-award2024.html> (дата звернення: 04.03.2025).

93. Юрій Андрухович став кавалером ордена «За інтелектуальну відвагу» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/iurij-andrukhovych-stav-kavalerom-ordenu-za-intelektualnu-vidvahu/> (дата звернення: 04.03.2025).

94. У межах програми Translate Ukraine 2024 цього року видали переклади 80 українських книжок [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3943831-u-mezah-programi-translate-ukraine-2024-cogoric-vidali-perekladi-80-ukrainskih-knizok.html> (дата звернення: 04.03.2025).

95. УІК розповів, скільки українських книжок переклали на іноземні мови у 2024 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/uik-rozpoviv-skilky-ukrainskykh-knyzhok-pereklaly-na-inozemni-movu-u-2024/> (дата звернення: 04.03.2025).

96. Козловець Л. Більше саява для нових імен – книжкові перемоги українців 2024 року [Електронний ресурс] / Ліза Козловець. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/bilshe-siajva-dlia-novykh-imen-knyzhkoviperemohy-ukraintsiv-2024-roku/> (дата звернення: 04.03.2025).

97. Ношкалюк К. Знищені Росією: на «Книжковому Арсеналі» показали книги, що згоріли внаслідок удару по типографії в Харкові [Електронний ресурс] / Катерина Ношкалюк. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://kultura.rayon.in.ua/news/710337-znishcheni-rosieyu-na-knizkovomu-arsenali-pokazali-knigi-shcho-zgorili-vnaslidok-udaru-po-tipografii-v-kharkovi> (дата звернення: 04.03.2025).

98. Українці читають іноземців. Чому на наших авторів менший попит [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/yepidtrimka-na-shcho-ukrajinci-vitrachayut-tisyachu-zelenskogo-50477025.html> (дата звернення: 04.03.2025).

99. Майже 2 млн музейних предметів залишаються на окупованій території України – Мінкультури [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/general/1034862.html> (дата звернення: 04.03.2025).

100. Горлач П. За переосмислення своєї ролі під час війни: премію за видатні музейні практики отримав Музей Ханенків у Києві [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/899393-za-pereosmislenna-svoei-rol-pid-cas-vijni->

premiu-za-vidatni-muzejni-praktiki-otrimav-muzej-hanenkiv-u-kievi/ (дата звернення: 04.03.2025).

101. Понад дві тисячі квадратних метрів: у Музеї Корсаків презентували найбільшу картину у світі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://rayon.in.ua/news/746344-ponad-dvi-tisyachi-kvadratnikh-metriv-u-muzei-korsakiv-prezentovali-naubilshu-kartinu-u-sviti> (дата звернення: 04.03.2025).

102. У Києві презентували реєстр Музейного фонду України [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3930228-u-kievi-prezentovali-reestr-muzejnogo-fondu-ukraini.html> (дата звернення: 04.03.2025).

103. Белякова К., Хлебус О. Як «оживають» картини Херсонського художнього музею у проєкті «Викрадене мистецтво» [Електронний ресурс] / Катерина Белякова, Оксана Хлебус. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/kherson/799313-ak-ozivaut-kartini-hersonskogo-hudoznogo-muzeu-u-proekti-vikradene-mistectvo/> (дата звернення: 04.03.2025).

104. В Івано-Франківському Краєзнавчому музеї розгорнули новий проєкт – «Побачити скарби разом!» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://kvi.pnu.edu.ua/2024/01/16/v-ivano-frankivskomu-kraieznavchomu-muzei-rozhornuly-novuj-proiekt-pobachyty-skarby-razom/> (дата звернення: 04.03.2025).

105. Український інститут ініціював створення деколонізаційного посібника для закордонних музеїв [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/short/2024/01/18/163557/> (дата звернення: 04.03.2025).

106. Кабмін схвалив Стратегію захисту документальної спадщини на період до 2027 р. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/general/1036433.html> (дата звернення: 04.03.2025).

107. Здоровило Т. У Збройних силах України створено підрозділ із захисту культурної спадщини [Електронний ресурс] / Тарас Здоровило. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/187128/> (дата звернення: 04.03.2025).

108. У ЗСУ створили підрозділ із захисту культурної спадщини [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3940649-u-zsu-stvorili-pidrozdil-iz-zahistu-kulturnoi-spadsini.html> (дата звернення: 04.03.2025).

109. Спогади розблоковано: підсумки 2024 року від Українського культурного фонду [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ucf.in.ua/news/pidsumky-2024> (дата звернення: 04.03.2025).

110. Відбувся Другий Національний Форум амбасадорів культурної спадщини України [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://gurt.org.ua/news/informator/103617/> (дата звернення: 04.03.2025).

111. Здоровило Т. Ракетний удар рашистів пошкодив пам'ятку нацзначення – Миколаївський костел у Києві [Електронний ресурс] / Тарас Здоровило. – Текст. дані. – Режим доступу: https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/187128/#google_vignette (дата звернення: 04.03.2025).

112. У Києві відновлюють костел Святого Миколая, пошкоджений під час російського обстрілу [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/106504/> (дата звернення: 04.03.2025).

113. Більше 1000 пам'яток культури постраждали в Україні від війни; частина – незворотно [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://credo.pro/2024/09/371301> (дата звернення: 04.03.2025).

114. Робоча група підбила підсумки роботи підгруп над проектом Містобудівного кодексу [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/print/247835.html> (дата звернення: 04.03.2025).

115. Горлач П. З 2022 року і донині зруйновано та пошкоджено понад 700 бібліотек: Мінкульт [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspihne.media/culture/794387-z-2022-roku-i-do-nini-zrujnovano-ta-poskodzeno-ponad-700-bibliotek-minkult/> (дата звернення: 04.03.2025).

116. У Національній бібліотеці імені Ярослава Мудрого презентували фотоекспозицію «Бібліотеки Херсонщини: злочини Росії проти культури України» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://mesc.gov.ua/news/u-naczionalnij-biblioteczi-imeni-yaroslava-mudrogo-prezentuvaly-fotoekspozycziyu-biblioteku-hersonshhyny-zlochynu-rosiyi-protu-kultury-ukrayiny/> (дата звернення: 04.03.2025).

117. У 2024 році у межах Всеукраїнської акції «Бібліотека українського воїна» зібрано понад 5 тисяч книг [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://mesc.gov.ua/news/u-2024-roczy-u-mezhah-vseukrayinskoyi-akcziyi-biblioteka-ukrayinskogo-voyna-zibrano-ponad-5-tysyach-knyg/> (дата звернення: 04.03.2025).

118. Росіяни знищили або пошкодили в Україні майже тисячу бібліотек – Кремль [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3911121-rosiani-znisili-abo-poskodili-v-ukraini-majze-tisacu-bibliotek-kremin.html> (дата звернення: 04.03.2025).

119. Україна та Чехія об'єднують зусилля для збереження культурного надбання в галузі бібліотечної справи [Електронний ресурс]. – Текст. дані. –

Режим доступу: <https://mcsc.gov.ua/news/ukrayina-ta-chehiya-obyednuyut-zusylyadlya-zberezhennya-kulturnogo-nadbannya-v-galuzi-bibliotechnoyi-spravy/> (дата звернення: 04.03.2025).

120. Чехія передала Україні мобільну станцію для реставрації пошкоджених книжок [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/chekhiia-peredala-ukraini-mobilnu-stantsiiu-dlia-restavratsii-poshkodzhenykh-knyzhok/> (дата звернення: 04.03.2025).

121. Спільний українсько-чеський проєкт: У Києві відбулася презентація першої мобільної станції ARCHA1 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://mcsc.gov.ua/news/spilnyj-ukrayinsko-cheskyj-proyekt-u-kyuevi-vidbulasya-prezentacziya-pershoyi-mobilnoyi-stancziyi-archa1/> (дата звернення: 04.03.2025).

122. Стало відомо, скільки книжок передали бібліотекам 2024 року за бюджетні кошти [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/stalo-vidomo-skilky-knyzhok-peredaly-bibliotekam-2024-roku-za-biudzhetni-koshty/> (дата звернення: 04.03.2025).

123. Тимошенко Г. Бібліотекарі, які навчають українців цифровій грамотності, отримали нагороди [Електронний ресурс] / Ганна Тимошенко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ktoday.com.ua/33148/bibliotekari-yaki-navchayut-ukrayincziv-cyifrovij-gramotnosti-otrymaly-nagorody/> (дата звернення: 04.03.2025).

124. Промоція читання 2024 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ubi.org.ua/uk/activity/promociya-chitannya/promociya-chitannya-2024> (дата звернення: 04.03.2025).

125. Підсумки Національного тижня дитячого читання 2024 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://md-eksperiment.org/post/20241212-pidsumky-natsionalnoho-tyzhnja-dytjachochochytannja-2024> (дата звернення: 04.03.2025).

126. Проц А. Зеленський підписав закон про заборону релігійних організацій, пов'язаних із рф [Електронний ресурс] / Анастасія Проц. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/08/24/7471681/> (дата звернення: 04.03.2025).

127. Рада ухвалила закон про заборону УПЦ (МП) в Україні – депутати [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-moskovskyy-patriarkhat-zaborona/33085530.html> (дата звернення: 04.03.2025).

128. Церкви не слід чіпати – Папа Римський про заборону Російської церкви в Україні [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cx2y7zgd0zjo> (дата звернення: 04.03.2025).

129. У 2024 році 218 релігійних громад перейшли з УПЦ МП до ПЦУ [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/life/_u-2024-roci-218-religijnih-gromad-perejshli-z-upc-mp-do-pcu/1203347 (дата звернення: 04.03.2025).

130. Світовий конгрес українців підбив підсумки своєї діяльності за 2024 рік [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3943946-svitovij-kongres-ukrainciv-pidbiv-pidsumki-svoei-dialnosti-za-2024-rik.html> (дата звернення: 04.03.2025).

131. Підсумки 2024 року: як СКУ зміцнював український світ [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/pidsumky-2024-roku-iaak-sku-zmiczniuvav-ukrainskyi-svit/> (дата звернення: 04.03.2025).

132. Засідання Експертної ради: підсумки 2024 року та плани на майбутнє [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://ombudsman.gov.ua/uk/news_details/zasidannya-ekspertnoyi-radi-pidsumki-2024-roku-ta-plani-na-majbutnye (дата звернення: 04.03.2025).

133. Уряд схвалив комунікаційну стратегію щодо створення безбар'єрного простору в Україні [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3940540-urad-shvaliv-komunikacijnu-strategiu-sodo-stvorena-bezbarernogo-prostoru-v-ukraini.html> (дата звернення: 04.03.2025).

134. Фондація Олени Зеленської запрошує дітей і дорослих на інтерактивну різдвяну виставу в Софії Київській [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/fundaciya-oleni-zelenskoji-zaproshuye-ditej-i-doroslih-na-in-94909> (дата звернення: 04.03.2025).

135. Різдвяна вистава «Говорять ті, що слухали вічність» від Фондації Олени Зеленської за 10 днів зібрала понад 4 тисячі глядачів [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://rubryka.com/2024/12/30/rizdvyana-vystava-govoryat-ti-shho-sluhaly-vichnist-vid-fundatsiyi-oleni-zelenskoji-za-10-dniv-zibrala-ponad-4-tysyachi-glyadachiv/> (дата звернення: 04.03.2025).

136. П'ятий Міжнародний форум культурної дипломатії об'єднав експертів задля посилення голосу України в світі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://mcsc.gov.ua/news/pyatyj-mizhnarodnyj-forum-kulturnoyi-dyplomatiyi-obyednav-ekspertiv-zadlya-posylennya-golosu-ukrayiny-v-sviti/> (дата звернення: 04.03.2025).

137. Ярема О. Микола Точицький обговорив з послами країн G7 ініціативи зі збереження культурної спадщини та боротьбу з дезінформацією [Електронний ресурс] / Олена Ярема. – Текст. дані. – Режим доступу:

<https://detector.media/infospace/article/233240/2024-10-09-mykola-tochytsky-obgovoryv-z-poslamy-krain-g7-initsiatyvy-zi-zberezheniya-kulturnoi-spadshchynyta-borotbu-z-dezinformatsiieyu/> (дата звернення: 04.03.2025).

138. Мельник Р. У Києві розпочала роботу культурна платформа «Україна відкрита світу» [Електронний ресурс] / Роман Мельник. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/232138/2024-09-13-ukyievi-rozpochala-robotu-kulturna-platforma-ukraina-vidkryta-svitu/> (дата звернення: 04.03.2025).

139. ЮНЕСКО підтримає 14 українських культурних проєктів на \$140 тис. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://inshe.tv/suspilstvo/2024-03-05/832709/> (дата звернення: 04.03.2025).

140. Італія прагне допомогти Україні розвинути свій вплив через культуру – посол [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3905339-italia-pragne-dopomogti-ukraini-rozvinuti-svij-vpliv-cerez-kulturu-posol.html> (дата звернення: 04.03.2025).

141. Міжнародна конференція-шоукейс «Культурні відносини України та ЄС: підсумки 2024 року» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ucsr.org.ua/mozhlyvosti/mizhnarodna-konferentsiia-shoukeys-kulturni-vidnosyny-ukrainy-ta-yes-pidsumky-2024-roku/> (дата звернення: 04.03.2025).

Матеріал підготувала

Шлепакова Т. Л.

головний бібліограф відділу наукового аналізу та узагальнення інформації